

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

магістра

на тему: **«ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО ШКОЛИ НА ЗАСАДАХ
КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ»**

Виконала: студентка 2 курсу, групи 8.0120-з
спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
освітньо-професійної програми «Дошкільна освіта»
О. О. Слободянюк

Керівник: доцент кафедри дошкільної та початкової
освіти, к. пед. н. _____ О.О. Самсонова

Рецензент: викладач кафедри дошкільної та початкової
освіти, к.пед.н. _____ С.В. Сиваш

Запоріжжя
2021

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціальної педагогіки та психології
Кафедра дошкільної та початкової освіти
Рівень вищої освіти магістерський
Спеціальність 012 «Дошкільна освіта»
Освітньо-професійна програма «Дошкільна освіта»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри _____

«_____» _____ 20__ року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ**

Слободянюк Ольги Олександрівни

- 1. Тема роботи:** «Формування готовності дітей старшого дошкільного віку до школи на засадах компетентнісного підходу»
керівник роботи Самсонова Олена Олександрівна, кандидат педагогічних наук
затверджені наказом ЗНУ від 14 липня 2021 р. № 1031-с
- 2. Строк подання студентом роботи** 23 листопада 2021 р.
- 3. Вихідні дані до роботи:** матеріали педагогічної практики, курсових робіт
- 4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що належить розробити):** проаналізувати стан актуальності проблеми готовності дітей старшого дошкільного віку до школи; проаналізувати стан сформованості готовності дітей старшого дошкільного віку до школи; визначити рівні, критерії, показники сформованості готовності старших дошкільників до школи; обґрунтувати значення використання компетентнісного підходу, програми формування готовності дітей до школи в умовах закладу дошкільної освіти.
- 5. Перелік графічного матеріалу:** 5 рисунків, 11 таблиць.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали консультанта	Дата, підпис	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Вступ	Самсонова О.О.	02.10.20 р.	02.12.20 р.
Розділ 1	Самсонова О.О.	04.11.20 р.	04.03.21 р.
Розділ 2	Самсонова О.О.	23.03.21 р.	23.07.21 р.
Висновки	Самсонова О.О.	07.07.21 р.	07.09.21 р.
Додатки	Самсонова О.О.	21.07.21 р.	21.10.21 р.

7. Дата видачі завдання: _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Збір та систематизація матеріалу	жовтень-листопад	виконано
2	Написання вступу	листопад	виконано
3	Написання першого розділу	грудень-квітень	виконано
4	Написання другого розділу	травень-вересень	виконано
5	Написання висновків	вересень	виконано
6	Оформлення додатків	жовтень	виконано
7	Оформлення роботи, рецензування	жовтень-листопад	виконано
8	Захист	грудень	

Студент _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 81 с., 5 рисунків, 11 таблиць, 76 джерел.

Об'єкт дослідження: процес формування готовності дітей старшого дошкільного віку до школи.

Предмет: зміст, форми та методи формування готовності дітей старшого дошкільного віку до школи на засадах компетентнісного підходу.

теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічну програму формування готовності дітей старшого дошкільного віку до школи.

Методи дослідження: логічний, діалектичний; аналіз літературних джерел; аналіз законодавчих документів для визначення нормативно-правового підґрунтя дослідження; емпіричні – діагностичні методи, відповідні завданням дослідження-спостереження, бесіда, опитування, вправи, ігри.

Теоретичне значення полягає у визначенні сутності поняття готовності до шкільного навчання, змісту педагогічної роботи у напрямку формування готовності дошкільників до школи, визначенні особливостей формування компетентностей дітей старшого дошкільного віку.

Практичне значення полягає у розробці та апробуванні педагогічної програми з формування готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання.

Галузь використання: заклади дошкільної освіти

ДОШКІЛЬНИЙ ВІК, КОМПЕТЕНТНІСТЬ, ГОТОВНІСТЬ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ, ЗАКЛАД ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ, НАВЧАННЯ.

SUMMARY

Slobodanyk O.O. Formation of readiness of older preschool children for school based on the competence approach.

Qualification work consists of an introduction, 2 parts, conclusions, list of references (76 items, 2 of foreign origin) and 1 appendix on 18 pages.

The relevance of the research lies in the fact that the formation of children's readiness for schooling is an actual problem today. First of all, it concerns the coordination of continuity between preschool and primary education.

The purpose of to theoretically justify and experimentally verify the pedagogical program of formation of readiness for school in children of older preschool age. As a basis for preparing children for schooling in our research, we took a competency-based approach, the formation of competencies in a child is provided for by the Basic component of preschool education: motor, health-preserving, personal, subject-practical and technological, sensory-cognitive, logical-mathematical, etc.

The research tasks:

- 1) determine the essence of the concept of "readiness to learn";
- 2) to analyze the age characteristics of older preschool children, the peculiarities of their preparation for schooling;
- 3) to analyze the essence and content of pedagogical work on the formation of the readiness of older preschoolers for schooling on the basis of the competence approach;
- 4) determine the levels, criteria and indicators of the formation of preschoolers' readiness for school;
- 5) to develop and implement in the activities of the preschool education institution a pedagogical program for the formation of the readiness of older preschoolers for schooling;

6) analyze the effectiveness of the implemented program.

The object of the process of forming the readiness of older preschool children to study at school.

The research subject: content, forms and methods of readiness of older preschool children to study at school.

The part 1 «Theoretical principles of Formation of readiness of older preschool children for school based on the competence approach» considers the concepts of «of older preschool children», «health». It is determined that preschool age is a sensitive period for the development of many abilities, acquisition of knowledge and skills. Preschool education has a pronounced specificity - it is closely related to the leading activity - play.

The part 2 «Experimental work on the formation of older preschool children» presents the results of the ascertaining, forming and control stages of the pedagogical experiment; indicators of health-preserving competence of preschoolers are determined. The analysis of the effectiveness of the implemented program was proven by the results of a control experiment, which showed that indicators of high and medium levels of children's readiness for school increased, and indicators of low levels decreased.

Keywords: formation of older preschool children, preschool age, competence, institution of preschool education, training.

ЗМІСТ

Вступ.....	8
Розділ 1. Теоретичні засади формування готовності дітей старшого дошкільного віку до школи	14
1.1. Особливості формування готовності дітей до шкільного навчання..	14
1.2. Вікова характеристика дітей старшого дошкільного віку у підготовці дітей до шкільного навчання	35
1.3. Сутність та зміст педагогічної роботи з формування готовності дітей старшого дошкільного віку до школи на засадах компетентнісного підходу	40
Розділ 2. Дослідно-експериментальна робота з формування готовності дітей старшого дошкільного віку до школи	52
2.1. Дослідження сформованості готовності дітей дошкільного віку до шкільного навчання	52
2.2. Розробка та впровадження педагогічної програми з формування готовності дітей дошкільного віку до шкільного навчання	62
2.3. Аналіз ефективності проведеної роботи.....	72
Висновки.....	81
Список використаних джерел.....	83
Додатки	90

ВСТУП

Актуальність теми полягає в розв'язанні одного з найголовніших завдань дошкільної освіти – підготовка дитини до навчання в школі. Засади формування готовності дитини до навчання в школі висвітлені у Базовому компоненті дошкільної освіти, Законі України «Про дошкільну освіту», програмах розвитку дітей дошкільного віку [18; 20].

Вступ до школи становить етапний момент життя дитини. Це зустріч з новим світом - загадковим, бажаним, і, водночас, дуже непростим. Адже саме в початковій школі дитина вперше стане суб'єктом соціально-нормованої діяльності, коли виконувати слід не лише те, чого хочеться, а й те, що треба і саме так, як цього вимагають дорослі та вчителі. Безумовно, вся попередня історія розвитку особистості дитини готує її до такої діяльності, яку сама дитина сприймає як необхідний крок до справжньої дорослості. Більшість дітей бажають іти до школи і це дуже важливо, адже потреба «відкриває» смислову сферу індивіда, робить її гнучкою і чутливою до нових соціально-значущих впливів і змін. Однак давно вже психології відомий факт, що бажання першокласників є дуже поверховим і не обґрунтованим: дитина хоче оволодіти новою соціальною роллю («школяр»), яка приваблює свою зовнішньою атрибутикою (своя нова форма, портфель, книжки, свій куточок для підготовки уроків) та ритуальністю - в школу ідуть всі діти, там своє життя, мабуть, захоплююче й цікаве, з роллю школяра пов'язане нове, більш поважливе, «доросле» ставлення з боку батьків та однолітків тощо. Саме цього хоче майбутній школяр. Але дуже швидко виявляється, що все зовсім, ну принаймні, майже зовсім, не так. Так вчитися хочеться, але не завжди тому, що навчають і пізнаєш багато цікавого, але не лише цікавого; іноді робиш ніби зовсім незрозумілі речі - просто тому, що так вимагають. До цього ще додається те, що в школі треба робити, те, що вимагає вчитель не тільки (далеко не тільки) тоді,

коли тобі самому цього хочеться, а уроки слід вчити завжди (це слово не дуже осмислене і стає воно якимось незатишним, тривожним) Та й просто фізично важко витримати навантаження, що існують. І от саме тоді, коли дитина, зіткнувшись з цією двоїстістю шкільного життя в повному обсязі, починає переживати психологічний дискомфорт, на сцену актуально і гостро виступає фактор готовності до шкільного навчання. Виявляється, що вся історія попереднього розвитку дитини пов'язана не лише з формуванням мотиваційно-вольової сфери. Важливим є рівень розвитку багатьох інших психічних і психофізіологічних структур, які, в своїй сукупності і поєднанні з мотивацією утворює те, що в психології отримало назву готовності дитини до шкільного навчання. Таким чином, дитина, що вступає до школи, має бути зрілою у фізіологічному й соціальному відношенні, вона має досягти певного рівня розумового й емоційно-вольового розвитку. Навчальна діяльність потребує певного запасу знань про навколишній світ, сформованості елементарних понять. Дитина повинна володіти розумовими операціями, вміти узагальнювати й диференціювати предмети і явища довкілля, вміти планувати свою діяльність і здійснювати самоконтроль. Важливі позитивне ставлення до навчання, здатність до саморегуляції поведінки і вияв вольових зусиль. Тому поняття «готовність дитини до школи» ми розглядаємо як комплексне, багатогранне і таке, яке охоплює всі царини життя дитини.

Початок навчання у школі є одним з найбільш складних періодів у житті дитини, якщо цю проблему розглядати в психологічному плані. Повністю змінюється все життя дитини дошкільника – вона здійснює нові для неї види діяльності, контактує з незнайомими для неї людьми, перед нею ставляться нові вимоги. Цей період є складним через те, що школа наполягає на максимальній активізації емоційних, інтелектуальних, фізичних резервів і ставить перед учнями дуже багато різноманітних завдань. Ті навантаження, які здійснюються у школі на дитину можна порівняти з впливом на дорослий організм надзвичайно складних навантажень за інтенсивністю та напруженістю змін, що

відбуваються у дитини на перших етапах навчання у школі. Психологічна готовність до навчання – це рівень психічного розвитку дитини, який дозволяє їй легко займатися навчанням і швидко адаптуватись до нових для неї умов життя. Ця тема була, є і буде актуальною оскільки кожна дитина проходить через цей період і це є надзвичайно складно для неї.

Готовність дошкільників до навчання у школі була важливою проблемою у зарубіжній і вітчизняній науці і тому глобально вивчалася (А.Н. Леонт'єв, Л.І. Божович, Л.С. Виготський, Н.І. Гуткіна, Д.Б. Ельконін, Й. Шванцара). У центрі уваги є: «криза 7 років», основні новоутворення у розвитку дитини (Л.І. Божович, Е.Е. Кравцова, Д.Б. Ельконін, К.Н. Поліванова), емоційно-вольова сфера (Д.Б. Ельконін, Т.І. Шульга), формування мотивації до навчання (А.К. Маркова), ступінь сформованості знань, вмінь та навичок (Т.І. Тарунтаєва), комунікативно-мовленнєвий розвиток (М.І. Лісіна), зв'язок психологічної готовності до школи з навчанням (М.М. Безруких) та інші не менш важливі аспекти.

Актуальність даної теми обумовлена необхідністю вивчення, особливостей форм та методів формування у дошкільнят готовності до шкільного навчання. Вони відображають всі можливості освітнього середовища. а готовність до навчання у школі формується в дитини послідовно з моменту народження в спілкуванні з старшими й ровесниками, у грі, праці і дошкільному навчанні. Йдеться мова не про дитину, яка збирається йти до школи і яка готова до навчального процесу, а саме про її психологічну характеристику і готовність до нових умов життя у школі. Непідготовлена до школи дитина не може зосередитися на уроці, доволі часто відволікається, не слухає вчителя, не включається в загальний режим роботи класу. У непідготовленої дитини не дуже розвинута зв'язна мова і розумові здібності, вона не вміє задавати питання, порівнювати предмети, явища, виділяти головне; вона не може контролювати собою в деяких ситуаціях. Така дитина буває не дуже ініціативною та не хоче розвиватись. Їй важко дається

спілкування з старшими й ровесниками з приводу навчальних проблем, немає цікавості до пізнання. Враховуючи актуальність проблеми, її недостатню розробленість в теорії та практиці педагогіки, було визначено тему нашого дослідження: «Формування готовності дітей старшого дошкільного віку до школи на засадах компетентнісного підходу».

Об'єкт роботи – процес формування готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі.

Предмет – зміст, форми та методи готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі.

Мета – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічну програму готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі.

Гіпотеза – ефективність формування основ готовності старших дошкільників до навчання у школі забезпечується формуванням інтелектуальної, психологічної, фізичної, мотиваційно-вольової сфер, формуванням компетентностей: здоров'язбережувальної, мовленнєвої, соціально-громадянської ігрової, природничо-екологічної тощо за допомогою гри, залученням сім'ї до формування особистості дитини та впровадження спеціально розробленої педагогічної програми з формування готовності старших дошкільників до шкільного навчання.

Відповідно до мети та гіпотези, визначено наступні завдання дослідження:

- 1) визначити сутність поняття «готовність до навчання»;
- 2) проаналізувати вікові характеристики дітей старшого дошкільного віку, особливості їх підготовки до шкільного навчання;
- 3) проаналізувати сутність та зміст педагогічної роботи з формування готовності старших дошкільників до шкільного навчання на засадах компетентнісного підходу;
- 4) визначити рівні, критерії та показники сформованості готовності

дошкільників до школи;

5) розробити та впровадити у діяльність закладу дошкільної освіти педагогічну програму з формування готовності старших дошкільників до шкільного навчання;

б) проаналізувати ефективність впровадженої програми.

Методи дослідження: логічний, діалектичний; аналіз літературних джерел; аналіз законодавчих документів для визначення нормативно-правового підґрунтя дослідження; емпіричні – діагностичні методи, відповідні завданням дослідження-спостереження, бесіда, опитування, вправи, ігри. Наукове значення отриманих результатів визначається реальною оцінкою сформованості готовності старших дошкільників до шкільного навчання..

Практичне значення полягає у розробці та апробуванні програми формування готовності старших дошкільників до шкільного навчання. Програма може бути корисною для вихователів закладів дошкільної освіти, які цікавляться питаннями виховання та організації освітнього процесу у групі старшого дошкільного віку ЗДО.

Робота складається зі вступу, двох розділів, списку використаних джерел, висновків та додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО ШКОЛИ

1.1. Особливості формування готовності дітей до шкільного навчання.

Проблема готовності дітей до шкільного навчання була актуальною протягом багатьох років розвитку педагогічної та психологічної наук, починаючи з найдавніших часів.

На думку Л. Венгера поняття «готовність дітей до шкільного навчання» характеризується як усвідомлення та бажання дитини вчитися, розвиток та прояв внутрішніх особистісних суперечностей, соціальна адаптованість, соціальне та особистісне дозрівання дитини що складає мотивацію до шкільного навчання [67, с.83].

За дослідженнями видатних вчених готовність дітей до шкільного навчання охоплює наступні напрями: соціально-психологічна готовність, емоційно-вольова готовність, мотиваційна готовність, розумова (інтелектуальна готовність).

У підготовці дітей з боку розумової готовності до школи важливо сформувати пізнавальний інтерес. У багатьох сучасних дослідженнях вчених значна увага науковців приділяється навчально-пізнавальній діяльності дитини. Вчені трактують це поняття як усвідомлення дитиною значущості та необхідності навчання, проявляти самоконтроль, планувати свою діяльність, спрямовувати зусилля на досягання успіху та кращого результату, де учіння постає як форма пізнавальної діяльності. Вченими доведено, що пізнавальна активність є складовою пізнавальної діяльності.

У дослідженнях О. Запорожця, О. Леонтєва, Т. Маркової, Е. Пілюгіна, Н. Сакуліної, визначено що старший дошкільний вік є етапом на якому

відбувається становлення пізнавальної активності дітей.

Пізнавальна активність і пізнавальна діяльність мають тісний взаємозв'язок, що доведено у працях вчених В. Петровського, М. Ярошевського, ці два поняття є залежними один від одного.

Поняття «пізнавальна активність» трактується у різних підходах:

- ставлення дитини до пізнання навколишнього світу, через інтерес, запитання, прагнення опанувати нові знання;
- як стан особистості яка прагне навчатись, виявляє вольові зусилля, прагне до самопізнання;
- як виявлення в навчальному процесі вольового, емоційного, інтелектуального боків особистості (М. Махмутов) [6].

На думку Т. Шамової «пізнавальна активність» є рисою особистості що проявляється у готовності до самостійної діяльності, плануванні дій для досягненні мети, ставленні до результату діяльності.

У працях В. Лозової пізнавальна діяльність трактована як пізнавальна активність або риса діяльності. Пізнавальна діяльність пов'язана із ставленням до навчання, що проявляється в інтересі до самого процесу діяльності. Пізнавальна активність має три рівні: відтворювальна, інтерпретуюча, творча активність [32, с. 52].

На думку К. Крутій існують три рівні пізнавальної активності:

- 1) Низький (визначається як репродуктивний).
- 2) Середній (визначається як інтерпретивний).
- 3) Високий (визначається як творчий).

Низький рівень пізнавальної активності передбачає нестійку увагу, нестійкий пізнавальний інтерес, повторення роботи за шаблоном, зразком дорослого, небажання проявити творчість, фантазію, спробувати інші шляхи виконання завдання. Діти із таким рівнем розвитку пізнавальної активності не можуть переключитись на іншу діяльність, не завжди доробляють завдання до кінця, мають страх труднощів та небажання їх подолання. Такі діти потребують

педагогічної уваги з боку вихователів, перш за все, у них потрібно формувати впевненість у собі, приділяти їм більше часу, допомагати виконувати завдання, використовувати до них індивідуальний підхід, заохочувати постійно до пізнання нового, мотивувати використовуючи різні методи та прийоми.

Діти із середнім рівнем розвитку пізнавальної активності інколи проявляють інтерес до нових знань, намагаються менше використовувати зразок дорослого, мають бажання спробувати подолати труднощі у виконанні завдання, не завжди, але можуть переключитись на іншу діяльність, більш впевнені у собі, виконують переважно тільки ті завдання які цікаві, приймають допомогу вихователя. З такими дітьми вихователь закладу дошкільної освіти надає допомогу дитині включитись у діяльність, створює позитивну атмосферу роботи, заохочує, мотивує, надає позитивну оцінку активності дитини, радіє з дитиною її успіхам, спрямовує на нові звершення, спонукає проявляти вольові зусилля у досягненні мети дитиною. Тобто, такі діти також потребують особливої педагогічної уваги.

Діти із високим рівнем розвитку пізнавальної активності працюють охоче, проявляють пізнавальний інтерес, цікавляться фактами та явищами навколишнього світу, постійно ставлять запитання дорослим, практично не бояться труднощів у завданні, проявляють творчість та креативність у виконанні завдання, охоче співпрацюють з дорослим. З такими дітьми вихователю в закладі дошкільної освіти працювати легко, цікаво, але водночас дитина допитлива, тому педагог має завжди давати відповідь на запитання, такі діти також потребують уваги педагога, індивідуального підходу, системи ускладнених завдань для підтримки пізнавального інтересу. Часто таким дітям педагог пропонує провести ігри з іншими вихованцями, взяти роль вихователя наприклад у фізкультхвилинці на занятті, тобто підтримати пізнавальну активність дитини, надати їй можливість проявити себе та свої лідерські якості.

На думку вчених визначаючи критерії пізнавальної діяльності необхідно враховувати: види діяльності дитини, вольові зусилля дитини, характери

діяльності, стійкість та тривалість і динаміку пізнавальної активності.

Кожен ступінь пізнавальної активності вказує як дитина зможе проявити пізнавальний інтерес. Скільки матиме питань під час діяльності тощо. Модель пізнавальної активності дитини дошкільного віку передбачає всебічність, стійкість, творчий характер виявлення на основі позитивної мотивації [22, с. 30-33].

Для особистісного та інтелектуального розвитку дошкільника важливим є рівень та ефективність організації пізнавальної діяльності під час режимних моментів за розкладом у закладі дошкільної освіти та повсякденної діяльності.

На думку Т. Ткачук пізнавальна активність є самостійна ініціатива дитини, що проявляється допитливістю, вирішенням проблемних завдань, бажанням подолати труднощі у виконанні завдання, активність пізнавальна як властивість особистості та ознака діяльності вихованця, рівень готовності до пізнавальної діяльності та сприйняття нового матеріалу [20].

Т. Поніманська визначає пізнавальну діяльність як активність і результат пізнавальної потреби та пізнавального інтересу, де дитина отримує знання про світ у неї формується світогляд, розвиваються вольові зусилля, формується пізнавальна орієнтація, самостійність дошкільника, дитина прагне отримати відповіді на усі свої запитання [28].

З кожним роком зростання дитини пізнавальна активність змінюється. набуває нових проявів, ознак. Важливими в ефективному процесі організації пізнавальної діяльності є напрями формування пізнавальної активності:

- залучення дітей до різних форм дослідницької, пошукової діяльності;
- збагачення змісту специфічно дитячих форм діяльності (ігрової, навчальної, рухової, практичної, діяльності спілкування);
- цілеспрямований розвиток сприймання як початкового етапу образного пізнання дійсності через включення різних аналізаторів для дослідження властивостей предмета;

- поєднання пізнавальної діяльності на заняттях (в організованих формах діяльності), різноманітних нерегламентованих видів дитячої діяльності та самостійної пізнавальної діяльності;
- забезпечення особистісної активності дошкільників у навчально-пізнавальному процесі;
- індивідуалізація взаємодії педагога з дітьми відповідно до рівнів пізнавальної активності;
- створення розвивального середовища, яке сприяє формуванню у дошкільників допитливості, пізнавального інтересу, ініціативи, творчого мислення, самостійності пізнання тощо [23].

Пізнавальна активність формується протягом дошкільного дитинства і продовжує формуватись у початковій школі. На сьогодні важливою є саме проблема наступності дошкільної та початкової освіти. На сьогодні підготовка до школи дошкільників поділяється на загальну та спеціальну підготовленість. Готовність до навчання в школі як проблема і елемент пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку висвітлена у працях: Л. Божовича, Г. Ващенко, Л. Венгера, Л. Виготський, Д. Ельконіна, О. Запорожця, О. Кравцової, Г. Люблінської, О. Леонтьєва, С. Максименко, В. Мухіної, Н. Нижегородцевої, В. Шадрикова та ін.

У педагогічних працях К. Ушинського зазначається: «готовність» розглядається як тривалий чи короткочасний психічний стан особистості внаслідок впливу середовища і виховання на внутрішні сили» [12; 18, с. 11].

У сучасних наукових джерелах готовність дитини до навчання в школі трактується як відповідний рівень і стан всебічного розвитку особистості дитини дошкільника, що сприяє формуванню в дитини здатності брати участь у шкільному навчанні. Готовність до школи – це не якість дитини, але якість всієї системи відносин, у яку дитина включена.

Враховуючи підготовку дитини до навчання в школі пізнавальна активність формується у напрямку розумової готовності. Розумова готовність

дітей до школи зумовлює сформованість психічних пізнавальних процесів (пам'яті, мислення, уваги, мовлення, уяви, вольових дій). Під час розумової підготовки у дитини формується бажання вчитися, інтересу освітнього процесу в школі та отримання нових знань, самооцінка, самостійність, елементи самоконтролю, відповідальність.

Для пізнавальної діяльності важливими є рівні розвитку навчальної діяльності дошкільників які між собою взаємопов'язані. Рівні розвитку навчальної діяльності у дітей дошкільного віку представлено на Рисунку 1.1.

**Рівні розвитку навчальної діяльності в дітей дошкільного віку
(за О. Усовою)**

I	II	III
1. Слухають вказівки 2. Керуються ними в роботі 3. У разі незрозуміння ставлять питання 4. Правильно оцінюють роботу інших 5. Правильно оцінюють власну роботу 6. Досягають потрібних результатів	1. Слухають вказівки, умовно дотримуються їх у роботі 2. Самоконтроль нестійкий, здійснюється через роботу інших дітей 3. Під час виконання роботи схильні до наслідування інших дітей 4. Результати умовні	1. Слухають вказівки, але ніби не чують 2. Не керуються почутими вказівками у роботі 3. Нечутливі до оцінки 4. Результату не досягають

Рисунок 1.1. Рівні розвитку навчальної діяльності у дітей дошкільного віку [5].

Ю. Кабанський зазначав, що умови організації освітнього процесу впливають на активність пізнавальну дошкільників, а умова сама як сукупність факторів, які впливають на кого-небудь та що небудь. Важливою умовою що забезпечують пізнавальну активність дошкільника є організація мовленнєвого розвитку, та увага педагогів до мовленнєвої діяльності дитини, що є одним із видів пізнавальної діяльності.

У працях видатних вчених активізація пізнавальної діяльності - це

збільшення питомої ваги активності особи у процесі самої діяльності. Під активізацією мовлення психологи (Л. Виготський, Х. Леонт'єв, С. Рубінштейн) розуміють переведення складників мовленнєвої діяльності (говоріння, слухання) на більш високий рівень, що полягає в доповненні їх мовними, якісними змінами [14, с. 11].

В процесі пізнавальної діяльності виникає пізнавальний інтерес який спонукає до виникнення у дитини запитань, у цьому процесі у дитини розвиваються психічні пізнавальні процеси (пам'ять, мислення, увага, мовлення), відбувається засвоєння знань, виховання дитини, розвиток критичного мислення тощо. На рисунку 1.2 представлено процес пізнавальної активності дошкільника та його вплив на розвиток дитини.

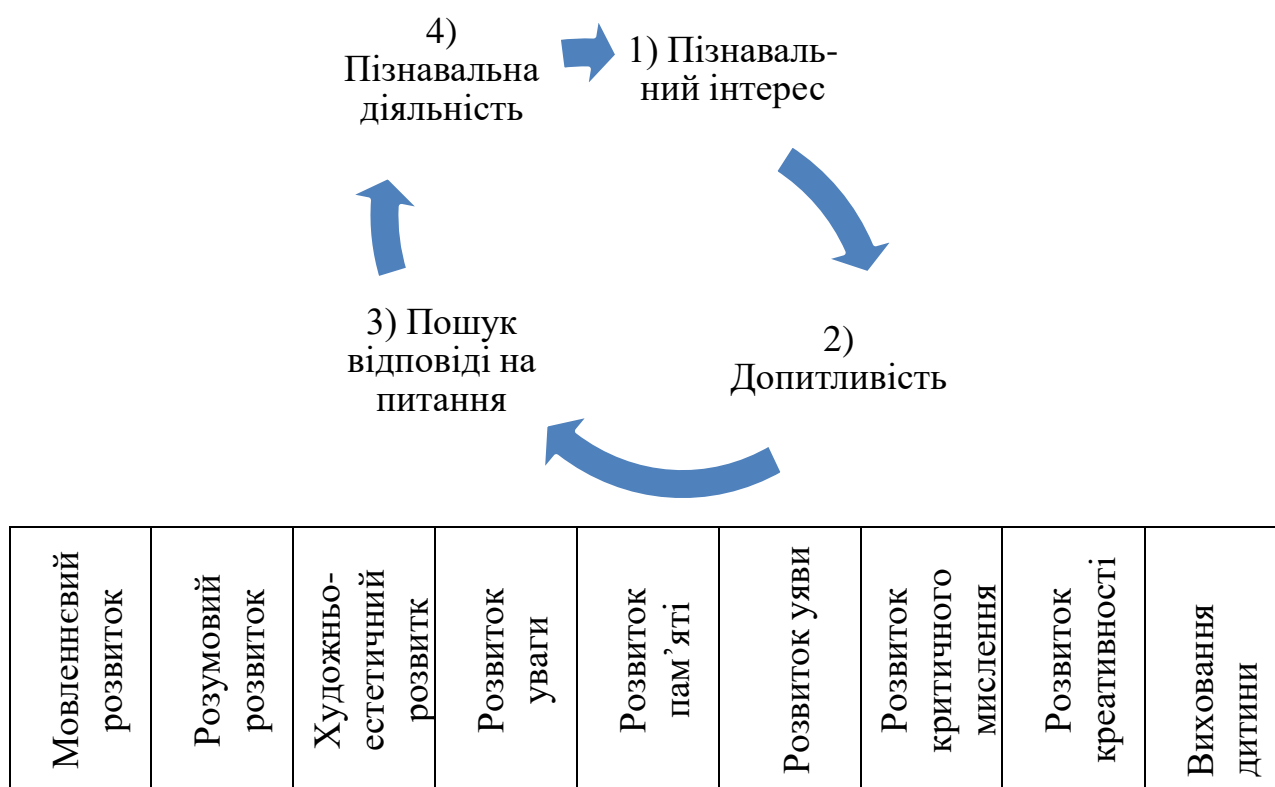

Рисунок 1.2. Структура організації пізнавальної активності дошкільників.

У процесі пізнавальної активності дитина засвоює нові знання. Існує так звана «піраміда пізнання», що показує, що чим більший ступінь участі тих, хто навчається, у

процесі пізнання, тим більше інформації і навичок засвоюється учасниками. У процесі дослідження ми визначили елементи піраміди засвоєння знань у пізнавальній активності для дітей дошкільного віку з урахуванням вікових особливостей та розвитку пізнавальної діяльності.

Пізнавальна діяльність дошкільників в закладі дошкільної освіти часто організовується у процесі пошуково-дослідницької діяльності. Ці процеси взаємопов'язані. Пошуково-дослідницька діяльність може бути організована з природними об'єктами наприклад. У закладі дошкільної освіти вихователі організовують пошуково-дослідницьку діяльність на прогулянці, під час занять, може бути у процесі трудової діяльності. Пізнавальна активність є соціально значимою якістю, саме у процесі пошукової діяльності якщо наприклад організувати її у команді або підгрупі дітей, вона набуває соціальної значимості, діти спілкуються, ставлять один одному запитання, у них виникає спільний пізнавальний інтерес, може виникати ідея нової гри у процесі такої діяльності розвиваються комунікативні навички, діти обмінюються життєвим досвідом, наводять твердження у відповіді на запитання, намагаються разом знайти спільне рішення, така діяльність позитивно впливає на всебічний розвиток (фізичний, психічний) особистості дитини.

Розглядаючи структуру пізнавальної діяльності визначимо такі елементи структури:

- 1) мета, завдання, мотив (дитина має розуміти навіщо здобувати знання, дізнаватись щось нове, вона ставить мету дізнатись, вмотивована);
- 2) спосіб виконання дії і операції, умови (дитина планує як виконати поставлене завдання або наприклад ігрову дію, планує свої дії наприклад у пошуковій діяльності);
- 3) оцінка та контроль (дитина оцінює результат своєї діяльності, але на цьому етапі має допомогти дорослий, підтримати дитину, вмотивувати до наступної пізнавальної активності, використати заохочення та позитивну оцінку, звернути увагу на сильні сторони дитини).

Отже, з огляду на вищезазначене, можна зробити висновок що пізнавальна активність має велике значення у розвитку особистості дитини дошкільника, цей процес є передумовою ефективного всебічного розвитку дитини у майбутньому.

У дослідженні з'ясовано, що пізнавальна діяльність є однією із рушійних сил всебічного розвитку дошкільника, а саме розумового розвитку, що тісно пов'язано з підготовкою до школи у старшому дошкільному віці. Пізнавальна активність та діяльність дає змогу дитині задовольнити пізнавальні потреби проявити мотивацію до певної діяльності, свої інтереси до навколишнього світу. Мотивація дитини залежить також і від позиції дорослого, наскільки дорослий зацікавить дитину до діяльності, настільки дитина буде зацікавлена.

На думку Т. Поніманської необхідною умовою формування навчально-пізнавальної діяльності дитини в початковій школі є систематичне і цілеспрямоване озброєння учнів в процесі навчання різноманітними прийомами: за змістом, за функціями та джерелами оволодіння ними [11; 16; 15, с. 11].

На думку О. Запорожець, найважливішою умовою активізації навчально — пізнавальної діяльності є забезпечення мотивації учіння.

У дошкільників поступово розвивається пам'ять як довільна, так і мимовільна, відбувається поступове покращення зосередженості уваги, проявляється стійкий інтерес до виконання поставленої справи або завдання, ігрової дії. В молодшому дошкільному віці дитина часто не доводить дії до кінця, може швидко втрачати інтерес та переключатись на іншу діяльність, в середньому дошкільному віці такий пізнавальний інтерес вже стійкіший, дитина вмотивованіша, має більше запитань, прагне отримати на них відповіді, намагається висловлювати свою думку. В старшому дошкільному віці у дитини простежується прагнення завершити навчальні дії — безумовний показник навчально — пізнавальної активності й інтересу до навчального предмета, дитина вмотивованіша, може доповнювати відповіді дорослого

своїми думками, прагне виконати завдання до кінця, аналізує отриманий результат [31, с. 58].

Кожен вид активності дошкільників практично пов'язаний з пізнавальним інтересом та пізнавальними діями. Наприклад дошкільник грає у сюжетно-рольову гру, дитина зацікавлена, вона може запропонувати свої правила, підібрати предмети-замінники, залучити до гри інших однолітків або дорослого, пропонує нові або спрощені чи ускладнені правила гри, все це є проявом пізнавальної активності, адже дитина показує свій життєвий досвід. Так у сюжетно-рольовій грі вона проявляє свої знання наприклад про професії (лікарів, медсестри тощо), набуває досвіду від інших дітей, діти можуть ставити запитання один одному, комунікувати, вирішувати проблемні завдання та ситуації у ході гри. Глибокий позитивний вплив і сенс такої діяльності для розвитку дошкільників доведений психологами. У кожному виді діяльності дитина проявляє свою активність пізнавальну, все це залежить від виду діяльності, що організована у закладі дошкільної освіти, або вдома.

У кожному виді активності виділяються рівні її виявлення — високий, середній, низький.

В закладі дошкільної освіти чи вдома дитина виступає суб'єктом пізнавальної діяльності, а навчання в даному випадку має соціально-педагогічні основи. Особистість дитини проявляє своє ставлення до навколишнього світу та оточуючих. Діти дошкільного віку мають рівний рівень розвитку, рівень засвоєння знань та рівень пізнавальної активності, кожна дитина індивідуальна особистість, але вона прагне щоб її почули, має бажання бути залученою до дитячого колективу та усіх видів діяльності. Тому до навчальної діяльності у різних режимних процесах закладу дошкільної освіти потрібно залучати всіх без винятку дітей на рівні їхніх наявних можливостей. Тому педагоги мають знайти ефективні методи та сучасні технології розвитку дітей. На сьогодні існує безліч технік. Інтерактивних методів розвитку дошкільників, та вихователь має підібрати, ту яка буде ефективною для розвитку, навчання, інтересів дітей.

Однією з найефективніших технологій формування пізнавальної діяльності, пізнавальної активності та пізнавального інтересу є технологія розвитку винахідницьких завдань.

Якщо звернутись до історії розвитку технології, вона вперше запропонована у 1946 році Г. Альтшуллером. Вчений доводив що, кожна дитина по своєму вже є винахідником і потрібно вивчати те що створюють діти в процесі вирішення проблемних завдань [25; 30].

Аналіз наукових публікацій дозволяє стверджувати, що емоційний інтелект увійшов у всі без винятку сфери нашого життя. Емоційний інтелект у широкому розумінні поєднує в собі з одного боку здатність до керування власними емоціями, а з іншого – здатність людини до ефективного спілкування завдяки розумінню емоцій інших людей та вміння зважати на їх емоційний стан у процесі взаємодії. Емоційний інтелект дозволяє нам диференціювати позитивні та негативні почуття та розуміння того, як змінити свій емоційний стан з негативного на позитивний.

Сам термін «емоційний інтелект» був запропонований відносно недавно – в 90-х роках минулого століття Дж. Мейером та П. Селовеєм. Науковці визначали емоційний інтелект як інтегральну властивість особистості, яка сприяє успіху в діяльності людини [33].

Проблема емоційного інтелекту в Україні частіше привертає увагу психологів. Звернемося до їхніх наукових праць, з метою розтлумачення провідних понять, які пов'язані з темою кваліфікаційної роботи, а саме, емоції, інтелект, емпатія та, власне, емоційний інтелект.

Так, емоції надають сенсу діяльності та, завдяки ним, особистість може розставляти пріоритети та здійснювати вибір.

Емоції є важливим чинником регуляції поведінки, фізичної та психічної діяльності. Вони керують увагою, впливають на процес мислення, допомагають зрозуміти свої потреби та мотиви та, завдяки емоціям, відбувається ефективна взаємодія з оточуючими [20, с. 27].

Наприклад, пізнавальні емоції (допитливість, інтерес, сумнів, упевненість, очікування тощо) можуть покращувати або, навпаки, погіршувати процеси мислення, а також забезпечують гнучкість, перебудову та корекцію мисленнєвої діяльності [20].

Щодо поняття «інтелект» (лат. *intellectus* – розум, розсудок, пізнання, розуміння), то часто психологами воно трактується як узагальнене когнітивне утворення, у склад якого входять сприйняття, пам'ять, увага, уява та уявлення [35, с. 96]. За тестологічного підходу поняття «інтелект» трактується як сукупність здібностей, які можна виміряти.

Б. Ананьєвим називає інтелект складною розумовою діяльністю, що характеризується єдністю міжфункціональних зв'язків пізнавальних функцій різного рівня [1].

Вивчаючи визначення поняття інтелекту у різних концепціях психолого-педагогічних досліджень, С. Єфіменко прийшла до висновку, що інтелект є складним, багатоаспектним, інтегрованим психологічним явищем, що об'єднує в своїй структурі когнітивні і особистісні властивості особистості та спрямоване на набуття та застосування знань і досвіду у побудові логічних схем та розумових операцій, з подальшим використанням їх у процесі мислення під час знаходження правильних шляхів вирішення проблемної ситуації [14].

Згодом традиційні визначення інтелекту психологами трактувались як вузькі, тому що не охоплювали таких аспектів, як щастя, особистісний успіх або гармонія із суспільством. Саме тому сьогодні більшість психологів погоджуються з розумінням інтелекту як здатності індивіда адаптуватися до навколишнього середовища: здатність орієнтуватися в навколишньому середовищі, адекватно його відображати й перетворювати; мислити, навчатися, пізнавати світ і переймати соціальний досвід; спроможність розв'язувати завдання, приймати рішення, розумно діяти, передбачати [3].

Перш ніж з'явилося поняття «емоційний інтелект» (EI), в межах складових інтелекту особистості розглядався соціальний інтелект. Саме тому

перша модель емоційного інтелекту, яка була запропонована Д. Гоулманом, включала ідентифікацію та демонстрацію емоцій, емоційну саморегуляцію та використання отриманої емоційно-забарвленої інформації в мисленні та діяльності. Пізніше до складу емоційного інтелекту увійшли когнітивні здібності, що тісно пов'язані з переробкою емоційної інформації, а саме:

- ідентифікація емоцій, яка полягає у здатності особистості доцільно виявляти та розпізнавати емоції;
- емоційне сприяння мисленню, яке характеризується здатністю викликати емоції, що допомагають вирішити розумові завдання;
- розуміння емоцій, що полягає у здатності ідентифікувати та диференціювати складні емоції, розуміти причини виникнення певних емоцій;
- керування емоціями, що відображається у здатності зберігати або змінювати власний емоційний стан та емоційний стан і інших людей [7].

Отже, соціальний інтелект розуміється як інтегральна інтелектуальна здібність, яка визначає успішність спілкування та соціальної адаптації і є здатністю особистості орієнтуватися на суттєві характеристики комунікативної ситуації, які не піддаються безпосередньому спостереженню, і здатністю, спираючись на ці орієнтири, обирати можливі способи опосередкованого досягнення власних/спільних цілей [26].

Близьким до поняття «соціальний інтелект», є поняття «емпатія» (від англ. *empathy* – співпереживання), яке характеризується, до прикладу Н. Шайдою, як розуміння стосунків, почуттів, психічних станів іншої особи в формі співпереживання. Це умова розвитку моральної свідомості та важлива складова людської моралі, яка дозволяє поставити себе на місце іншої людини, виявити чуйність, співчуття, надати допомогу. Емпатія стосується не тільки емоційних, а й когнітивних реакцій особистості на переживання іншого [54].

Л. Журавльова у монографії «Психологія емпатії», визначає це поняття як особливу форму психічного відображення емпатуючим об'єктивної реальності, що опосередкована внутрішнім світом емпата. Сутність емпатії, на думку

науковиці, полягає у відображенні суб'єктом емпатії переживань емпата і трансформації цих переживань у власні. Стан розвитку емпатії передбачає сензитивність до внутрішнього світу іншої людини, наявність альтруїстичних якостей особистості та готовність до відповідної поведінки [12].

Таким чином, емпатія є проявом емоційної зрілості та сприяє соціальній адаптації особистості у суспільстві.

В свою чергу поняття емоційний інтелект включає в себе дві складові: розуміння сутності поняття «інтелект» і здатність до інтелектуальних операцій з власними емоціями.

В психології емоційний інтелект трактують як здібність особистості здійснювати когнітивний контроль над власними емоціями та вміння управляти ними для того, щоб досягнути успіху в різних сферах життєдіяльності [17].

Проблему емоційного інтелекту вивчали такі науковці, як: І. Андрєєва, І. Аршава, Р. Бар-Он, Л. Баррет, Дж. Блок, Г. Гарднер, Г. Горшкова, Д. Гоулман, С. Дерев'янка, В. Зарицька, А. Карпов, Є. Карпенко, Д. Карузо, Д. Люсін, Дж. Мейер, О. Милославська, Е. Носенко, П. Селовей, Д. Слайтер, Р. Стенберг, М. Шпак та ін.

Звернемося до праць науковців, які є засновниками теорії емоційного інтелекту.

Дж. Майер та П. Селовей пов'язували емоційний інтелект з такими особистісними якостями як теплота та чуйність. А в поняття ЕІ включали здатність усвідомлювати сутність емоцій та використовувати це розуміння, щоб виявити причини виникнення певних проблем та знайти шляхи їх вирішення. Вчені доводили, що певні емоції можуть підвищувати продуктивність процесу мислення, а ефективне регулювання емоцій можна співвіднести із співпереживанням та відвертістю [38].

Д. Гоулмен трактує емоційний інтелект як здатність особистості усвідомлювати власні почуття та почуття інших людей, мотивувати себе та інших, управляти своїми емоціями, в тому числі і стосовно інших людей.

Д. Гоулмен наводить приклади, де може знадобитися емоційним інтелект. Так, завдяки розвинутому ЕІ можна стати хорошим батьком чи матір'ю, чоловіком чи дружиною, досягти успіху в професійній діяльності та кар'єрному зростанні. В своїй роботі «Emotional Intelligence», науковець описує сім здібностей, які є показниками емоційного інтелекту, а саме:

1. Самоусвідомлення
2. Самомотивування
3. Стійкість до фрустрації
4. Контроль за імпульсами
5. Регуляція настрою
6. Емпатія
7. Оптимізм [61]

У праці «Emotional intelligence. How the mind communicates with feelings» Б. Лемберг визначає емоційний інтелект як здатність ідентифікувати, використовувати, розуміти емоції і керувати ними. Переконає, що ЕІ – це здатність, яка дозволяє знизити стрес, навчитися ефективному спілкуванню, подоланню перешкод та вирішенню конфліктів» [62, с. 3].

Д. Люсін, доповнюючи класичне визначення (здібності до розуміння своїх і чужих емоцій та управління ними) стверджував, що ЕІ варто трактувати як когнітивну здібність та не включати до його складу особистісні якості, які не є структурними компонентами емоційного інтелекту, а можуть лише сприяти кращому чи гіршому розумінню емоцій [24].

В сучасних наукових статтях, дисертаційних дослідженнях та монографіях, в тому числі вітчизняних, можемо знайти схожі трактування ключового поняття магістерського дослідження.

Так, психолог Є. Карпенко переконає, що за допомогою таких компонентів емоційного інтелекту як організмичне чуття та емоційна компетентність, особистість може виявляти та задовольняти чутливість до своїх потреб. Емоційна компетентність використовується для того, щоб розпізнати та

оцінити поведінку, наміри та мотиви оточуючих. В свою чергу організмичне чуття використовується з метою «співставлення» із собою, з власними почуттями, своїм тілом, що надасть можливість підтвердити або спростувати ті дані, які були отримані завдяки емоційній компетентності [17, с. 26].

На значенні пізнавальної та мотиваційної сфери у розвитку емоційного інтелекту наголошує І. Андреева, яка у зв'язку з цим, характеризує емоційний інтелект як сукупність ментальних здібностей до розуміння власних емоцій та емоцій інших людей, а також управління емоційною сферою [2].

Вивчаючи соціально-психологічні чинники розвитку емоційного інтелекту, В. Заріцька наголошувала на тому, що емоційний інтелект – це не тільки здатність людини усвідомлювати свої емоції та емоції інших людей, контролювати їх, а й діяти згідно з рівнем усвідомленості та контрольованості емоціями для досягнення тієї чи іншої мети [15, с. 19].

І. Чернобай досліджувала психологічні особливості прояву емоційного інтелекту учнями-лідерами та прийшла до висновку, що емоційний інтелект має значущу роль у розвитку лідерських якостей, оскільки емоційна складова є важливим підґрунтям для їх розвитку. Емоційний інтелект авторка також називала стійкою ментальною здібністю, яка може бути позитивним фактором для міжособистісної взаємодії [53, с. 123].

Аналіз психологічної літератури дозволяє стверджувати, що емоційний інтелект необхідно розвивати, починаючи з дитинства, адже закладені вміння, навички та звички, стануть визначальними у подальшому житті та допоможуть у процесі взаємодії з оточуючими. Тому вчителю початкових класів варто проводити цілеспрямовану роботу по формуванню у здобувачів початкової освіти емоційного інтелекту.

Перш за все для розвитку емоційного інтелекту молодших школярів необхідно створити відповідне освітнє середовище, в якому переважатиме позитивна емоційна атмосфера, психологічний комфорт та підтримка. В такій сприятливій атмосфері легше буде навчити учнів визначати та контролювати

свої емоції, ефективно спілкуватися з однокласниками, знаходячи спільні точки дотику, а також розпізнавати емоції та почуття інших, уявляти себе на місці іншої людини, співчувати їй.

Вміння вести успішну комунікацію, яке необхідне як у повсякденному житті, так і в освітньому середовищі, дозволить конструктивно розв'язувати конфліктні ситуації та успішно спілкуватися з однолітками і педагогами.

Важливість розвитку емоційного інтелекту обумовлена і освітянською нормативно-правовою базою.

Під емоційним інтелектом Ю. Журавльова розуміє особливу форму організації індивідуального емоційного досвіду у вигляді наявних емоційних структур, що породжують емоційний простір відображення і емоційні репрезентації, які будуються в межах цього простору [12].

М. Шпак, досліджуючи психологічну сутність ЕІ на засадах системного підходу, розглядає цю категорію як інтегральну властивість особистості, що відображає пізнавальну здатність людини розуміти емоції й управляти ними через когнітивну обробку емоційної інформації [57, с. 238].

Як інтегральну властивість особистості розуміє емоційний інтелект і С. Марчук. Виявляється ця властивість, на думку науковиці, в її ефективності у розумінні емоцій, узагальненні змісту, виокремлення емоційного в міжособистісних стосунках та регуляції емоції так, щоб позитивно впливати на когнітивну пізнавальну діяльність, а також переборювати негативні емоції, які можуть заважати спілкуванню чи перешкоджати досягненню власного успіху [28, с. 23].

В. Приходько та М. Приходько також визначають емоційний інтелект як інтегральну особистісну властивість, в якій, на їхню думку, відображаються всі важливі аспекти функціонування людини як суб'єкта життєдіяльності, а саме:

- ставлення до оточуючого світу (до себе та інших партнерів у взаємодії);
- визначає витоки стресозахисної та адаптивної функцій на рівні індивідуального світосприймання;

- зв'язок емоційного інтелекту з групою здібностей [39, с. 40].

До того ж, розглядаючи ЕІ як одну із форм прояву інтелекту, науковці в сутність цього поняття включають здібність переробляти інформацію, яка є в емоціях; здібність визначати значення та зв'язки між емоціями; здібність використовувати емоційну інформацію для прийняття рішень; здібність управляти емоціями для особистісного росту тощо [39, с. 41].

Т. Котик, досліджуючи поняття ЕІ, розставила власні акценти, а саме, емоційний інтелект, це:

- спосіб поведінки людини із самою собою та оточуючими;
- точність оцінки та вираження емоцій;
- унікальний перетин інтелекту і почуттів;
- здатність визначати емоції поза власними думками, фізичним станом, зовнішнім виглядом, поведінкою;
- здатність визначати емоції та потреби, пов'язані з ними [20, с. 15].

Наведені трактування поняття «емоційний інтелект», переконують у його значущості для кожної людини. Про значення ЕІ висловлюється С. Марчук, переконуючи, що емоційний інтелект дозволяє опрацьовувати всі види інформації, які пов'язані з емоціями, а також використовувати самі емоції для полегшення когнітивних процесів та вирішення проблем чи завдань. До того ж розвинутий ЕІ допомагає людині бути уважною до внутрішніх та зовнішніх змін [28, с. 21].

Є. Карпенко додає, що головним завданням емоційного інтелекту є зробити емоційні реакції більш підконтрольними, усвідомлювати та використовувати їх для досягнення успіху у взаємодії з оточуючими. Науковець наголошує на неврологічному підґрунті вміння контролювати емоції, завдяки діяльності інтероцептивної і контрольної мереж головного мозку, що балансують «бюджет» нашого тіла [16, с. 63].

Використовуючи поняття «емоційно інтелектуальна особа» Л. Баррет в своєму бестселері «Як народжуються емоції: Таємне життя мозку» зазначає, що

така людина не лише має багато понять, але й знає, які з них використовувати й коли [4].

Основними характеристиками емоційного інтелекту за М. Манойловою є емпатія, толерантність, асертивність та самооцінка.

В свою чергу Л. Магдасюк наголошує на значущості емоційного інтелекту для успішної самореалізації особистості, до прикладу, у відчутті внутрішньої свободи й відповідальності за себе. Таке відчуття дозволить людині усвідомити індивідуальні потреби та мотиви поведінки, віднайти баланс в емоційній сфері та є, врешті решт, можливістю для коригування власного життя. На думку психологині, високий рівень емоційного інтелекту характеризується почуттям загального щастя людиною, а низький – призводить до постійного почуття нещастя, характеризується страхом, самотністю, нестабільністю, почуттям провини, що призводить до депресій та фрустрації [27, с. 501].

Більш ґрунтовно характеристики показників рівнів ЕІ можемо знайти у роботі Т. Котик. Так, серед здібностей людини, в якій емоційний інтелект сформовано на високому рівні, науковиця визначає такі:

- усвідомлення власних емоцій, що виявляється в спроможності керування ними, вмінні розуміти емоції та їхні наслідки, а також розуміти почуття, переходи між різними емоціями, їхній розвиток та вплив на самопочуття і поведінку;
- регулювання емоцій, що характеризується усвідомленням емоцій і спроможності заспокоїти себе за потреби; вміння використовувати інформацію для керування емоціями та поведінкою; здатність зберегти витримку в ситуації стресу; здатність визнати свої помилки та усвідомити відповідальність за них;
- самомотивування до діяльності, яке виявляється у вмінні спрямовувати свої емоції для досягнення мети; здатність відкладати миттєве задоволення потреб для досягнення більш значущої, але віддаленої мети;

вміння працювати в команді, йти на ризик;

- розпізнавання та розуміння емоцій оточуючих, що полягає у точності оцінювання чужих емоцій за зовнішнім виглядом та / чи поведінкою; вміння розуміти проблеми та переживання інших людей, що допоможе налагодити стосунки; здатність бути толерантним та терплячим;

- підтримання доброзичливих стосунків з оточуючими, що виявляється у позитивному ставленні до людей, вмінні керувати емоціями, які виникають під час взаємодії; вміння йти на компроміс, вести перемовини, бути дипломатичним у стосунках [20].

Закон України «Про освіту» визначає метою дошкільної освіти: забезпечення цілісного розвитку дитини, її фізичних, інтелектуальних і творчих здібностей шляхом виховання, навчання, соціалізації та формування необхідних життєвих навичок [73].

Державний стандарт дошкільної освіти (2021) унормовує вимоги до компетентностей дітей дошкільного віку та умови для їх досягнення з урахуванням особливостей та цінностей дошкільного віку, серед яких виокремлено: «розвиток творчих задатків, здібностей, талантів дітей; збереження традицій національного досвіду сімейного та суспільного виховання для збагачення культурного потенціалу взаємодії між поколіннями» [2, с. 4].

Психолого-педагогічна література з вікових особливостей дошкільного дитинства доводить, що життєво необхідною для розвитку дитини є творчість, витoki якої проявляються в ранньому дитинстві і мають довільну форму. Дошкільний вік вважається науковцями сенситивним для творчого розвитку, а до специфічних видів дитячої діяльності відносять ігрову і художньо-продуктивну: образотворчу, музичну, театралізовану.

Освітній зміст художньо-продуктивних видів діяльності висвітлено в інваріантному складнику державного стандарту дошкільної освіти в освітньому напрямі «Дитина у світі мистецтва», в якому визначено мистецько-творча

компетентність як «здатність дитини практично реалізовувати свій художньо-естетичний потенціал для отримання бажаного результату творчої діяльності на основі розвинених емоцій та почуттів до видів мистецтва, елементарно застосувати мистецькі навички в життєвих ситуаціях під час освітньої та самостійної діяльності» [2, с. 21-22].

Отже проблема формування готовності дитини до шкільного навчання на сьогодні є актуальною, потребує педагогічної уваги педагогів закладів дошкільної освіти.

1.2. Вікова характеристика дітей старшого дошкільного віку у контексті підготовки до шкільного навчання

Розвиток і виховання дошкільника в закладі дошкільної освіти та в родині мають орієнтуватися на особливості розвитку даного віку. Для нашого дослідження вважаємо за потрібне визначити особливості дітей дошкільного віку (психічної сфери, фізичної, соціальної), що відіграє важливу роль у підготовці дітей до шкільного навчання. Також визначити новоутворення, що притаманні цьому віку.

Виховання дитини дошкільного віку має орієнтуватися на особливості її розвитку в молодшому, середньому і старшому дошкільному віці. Загальні вікові особливості розвитку по-різному реалізуються в кожній дитині. Дошкільний вік – період дитинства, що займає місце між раннім і молодшим шкільним віком – від 3 до 7 років. Науковці виділяють молодший (3 – 4 роки), середній (4 – 5 років) і старший (5 – 7 років) дошкільний вік. На думку вчених, дошкільне дитинство – один з найважливіших етапів життя дитини, значною мірою визначає всі його подальший розвиток. Протягом цього періоду йде інтенсивний розвиток і дозрівання всіх систем і функцій дитячого організму: збільшуються ріст дитини (на 20-25 см), маса тіла і об'єм мозку, вдосконалюється нервова система і розвивається вища нервова діяльність. Все

це створює передумови для подальшого розвитку та становлення пізнавальних психічних процесів і особистості дитини, оволодіння новими видами діяльності [16; 62].

О. Сергєєнкова зазначає, що на межі раннього і дошкільного дитинства принципово змінюється характер спільної діяльності дитини і дорослого: дитина вже здатна до певної самостійності і відчуває гостру потребу в реалізації цієї нової здібності. Задоволення потреби в самостійності, що припускає зміну всієї, що склалася до цього часу системи відносин дорослого і дитини, знімає негативні симптоми періоду переходу від раннього дитинства до дошкільного [57, с. 220].

У концепції провідної діяльності (А. Леонтьєв, Д. Ельконін, А. Запорожець та ін) в якості ведучої діяльності дошкільного віку розглядається сюжетно-рольова гра. Крім ігрової, для цього віку характерні різні форми продуктивної діяльності: конструювання, малювання, ліплення, аплікація та ін. Можна спостерігати також елементи вчення і праці, хоча навчальної та трудової діяльності в розвинутій формі у дошкільника ще немає [67, с.83].

Д. Ельконін запропонував розглядати кожен психологічний вік на підставі основних критеріїв (характеристик): соціальна ситуація розвитку, провідний тип діяльності, основні новоутворення розвитку та кризи [68, с 95].

Кожен вік характеризується своєю, специфічною для нього соціальною ситуацією розвитку. Під соціальною ситуацією розвитку розуміється співвідношення зовнішніх і внутрішніх умов розвитку психіки особистості; система стосунків дитини з оточуючим світом (Л. Виготський). Вона визначає той шлях, йдучи по якому, дитина набуває нових якостей особистості, беручи їх з середовища, де соціальне стає індивідуальним [63].

З життям дитини в даній соціальній ситуації виникає провідний тип діяльності. Провідна діяльність – це діяльність, у ході якої виникають основні новоутворення віку. Провідна діяльність є показником психологічного віку дитини і характеризується тим, що в ній виникають та диференціюються інші

види діяльності, перебудовуються основні психічні процеси і відбуваються зміни психологічних особливостей особистості на даній стадії розвитку. Значення провідної діяльності для психічного розвитку залежить від її змісту, від того, що відкриває для себе і засвоює людина в процесі її виконання.

Вважаємо за потрібне описати антропометричні особливості дітей від народження. Основною відмінною особливістю дитини є її зростання та розвиток. Зростання (збільшення маси) і розвиток (диференціювання різних органів та систем) – це два основних процеси, які постійно відбуваються у організмі дитини, але завжди протікають паралельно. Одні вікові періоди переважають процеси зростання, а інші – процеси розвитку різних органів. Ці процеси переважання, зростання чи розвитку в дітей віком значною мірою визначають і вікові відмінності [46, с. 18].

Для оцінки фізичного розвитку дітей основними показниками є маса тіла, зростання, об'єм грудної клітки, голови, а також загальний стан. Середня маса тіла новонароджених становить 3400-3500 г для хлопчиків та 3200-3400 г для дівчаток. На масу тіла та зростання новонародженого великий вплив мають різні фактори. У фізично міцних високих батьків народжуються діти з більшою довжиною та масою тіла. Діти від надто юних або літніх батьків народжуються з меншою масою та довжиною тіла. Великий вплив на масу тіла та зростання дитини надають соціально-побутові фактори, харчування та стан здоров'я жінки під час вагітності. На 3-5-й день після народження маса тіла новонародженого зменшується на 150-200 г, але не більше ніж на 300 г. Зазвичай до 10-12-го дня у здорової дитини маса тіла відновлюється і далі відбувається поступове її збільшення. За 1-й місяць життя дитина додає в масі в середньому 600 г, за 2-й та 3-й – по 800 г, а за кожний наступний місяць – на 50 г менше порівняно з попереднім. Після року маса тіла збільшується повільніше: протягом 2-го року - на 2,5-3,5 кг, на 3-му - на 1,5-2 кг. У наступні роки (до 10 років) темпи наростання маси тіла зберігаються майже одному рівні, незначно зменшуючись із віком. На початок і період статевого дозрівання відзначається

посилена надбавка маси тіла, яка помітно падає з настанням статевої зрілості. Орієнтовно масу тіла дитини у віці від 1 року до 10 років можна визначити за такою формулою: маса тіла однорічної дитини (9,5-10 кг)+2-п, де n-число років дитини, 2 – середня річна надбавка маси, кг. Після 10 років щорічне збільшення маси тіла в середньому становить 4 кг. Зростання здорового доношеного новонародженого коливається не більше 48-52 см. У окремих випадках початкова довжина тіла може досягати 50-56 см [59, с. 10].

На 1-му році життя збільшення зростання йде особливо енергійно: за рік життя зростання дитини збільшується на 23-25см. За 2-й рік життя збільшення зростання дорівнює 11 см, за 3-й - 8 см. У період з 4 до 7 років збільшення в зрості становить по 5-7 см на рік. У молодшому шкільному віці довжина тіла дитини в середньому збільшується на 4-5 см на рік, а в період статевого дозрівання відзначається збільшення щорічного збільшення до 7-8 см. Зростання дитини в порівнянні з первісним (при народженні) подвоюється до 4-5 років і потроюється до 14-15 років [59, с. 8].

Для правильної оцінки фізичного розвитку дітей має значення співвідношення розмірів голови та грудної клітки. При народженні об'єм голови становить 34-35 см, а об'єм грудей на 1-2 см менше (32-34 см). У добре вгодованих новонароджених ці розміри рівні і об'єм грудей порівняно рідко перевищує об'єм голови. У віці 2-4 місяців коло грудей дорівнює колу голови. До 7-річного віку коло грудей перевищує коло голови приблизно стільки сантиметрів, скільки років дитині. Кількість грудей у дітей збільшується за 1-й рік життя на 13-15 см [59, с. 10].

Дошкільний вік є періодом інтенсивного формування психіки на основі тих передумов, що склалися в ранньому дитинстві. За всіма лініями психічного розвитку виникають новоутворення різного ступеня виразності, що характеризуються новими властивостями та структурними особливостями. Відбуваються вони завдяки таким факторам, як мова та спілкування з дорослими та однолітками, різним формам пізнання та включенню в різні види

діяльності (ігрові, продуктивні, побутові).

Поряд із новоутвореннями, у розвитку психофізіологічних функцій виникають складні соціальні форми психіки: особистість та її структурні елементи (характер, інтереси), суб'єкти спілкування, пізнання та діяльності та їх основні компоненти – здібності та схильності. Одночасно відбувається подальший розвиток та соціалізація дитини, найбільшою мірою виражені на психофізіологічному рівні, у пізнавальних функціях та психомоторики. Формуються нові рівні психічних функцій, що дозволяють дитині адаптуватися до соціальних умов та вимогам життя [61, с. 14].

За думкою вчених, від дошкільного періоду – є надважливим етапом у житті, що визначає подальший розвиток людини. Протягом даного періоду відбувається повноцінний, стрімкий розвиток та формування систем і функцій організму дитини: у дошкільника помітно збільшуються показники росту (на 20-25 см), також маса тіла, збільшується мозок, набуває досконалості нервова система, формується вища нервова діяльність. Вище зазначене є передумовами для розвитку дозрівання усіх функцій організму, появу новоутворень у дітей [16; 62].

За думкою О. Сергєєнкової «в межі раннього і дошкільного дитинства у дитини змінюється характер і ставлення до дорослого: дитина поступово стає самостійною, відчуває потребу бути самостійним, виконувати дії без допомоги дорослого». Дитина задоволена коли їй дають проявити самостійність, виконати навичку самообслуговування, але все це складається через попередню систему відносин що склалась між дитиною та батьками, оточуючими [57, с. 220].

А. Леонт'єв, Д. Ельконін, А. Запорожець визначили концепцію провідної діяльності дошкільників, яка полягає у тому, що головною діяльністю малечі є сюжетно-рольова гра. Окрім ігрової діяльності дитина ще цікавиться конструюванням, малюванням, ліпленням, аплікацією та іншими видами діяльності. Зароджуються елементи трудової діяльності, паралельно

відбувається навчальна діяльність, дитина вчиться проявляти трудові навички, виявляє повагу, цікавість до процесу праці [27, с. 83].

Важливо у дошкільному дитинстві соціальна ситуація розвитку. Вище у дослідженні зазначається що дитина спілкується з дорослим, який є першим джерелом інформації, дитина набуває соціальних навичок, вчиться виконувати певні норми і правила [53, с. 12].

Саме в соціальній ситуації дитина проявляє свій провідний тип діяльності. Саме новоутворення дошкільного віку виникають і проявляються у провідній діяльності. Провідна діяльність виступає показником рівня психологічного розвитку дитини, в ній відбувається формування інших видів діяльностей. Ігрова діяльність має надважливе значення для розвитку дитини, саме всебічного розвитку. Взагалі для людини кожного віку притаманна своя діяльність, розглянемо види провідної діяльності на рисунку 1.4. [37, с. 16].

Провідна діяльність не виникає одразу, а проходить певний шлях свого становлення [28]. Кожному психічному періоду притаманна своя провідна діяльність. Провідна діяльність займає особливе місце у кожному психічному періоді.

За думкою Д. Ельконіна кожен психологічний період, вік характеризується відповідними критеріями: соціальною ситуацією розвитку, провідним типом діяльності, основними новоутвореннями розвитку та кризи [28, с 95].

До кожного вікового періоду притаманна своя ситуація розвитку. На сьогодні вчені визначають соціальною ситуацією розвитку як співвідношення зовнішніх і внутрішніх умов розвитку психіки особистості; система стосунків дитини з оточуючим світом (Л. Виготський). Соціальна ситуація розвитку визначає той шлях, по якому, людина набуває нових якостей особистості, які формуються під впливом середовища що оточує особистість [63].

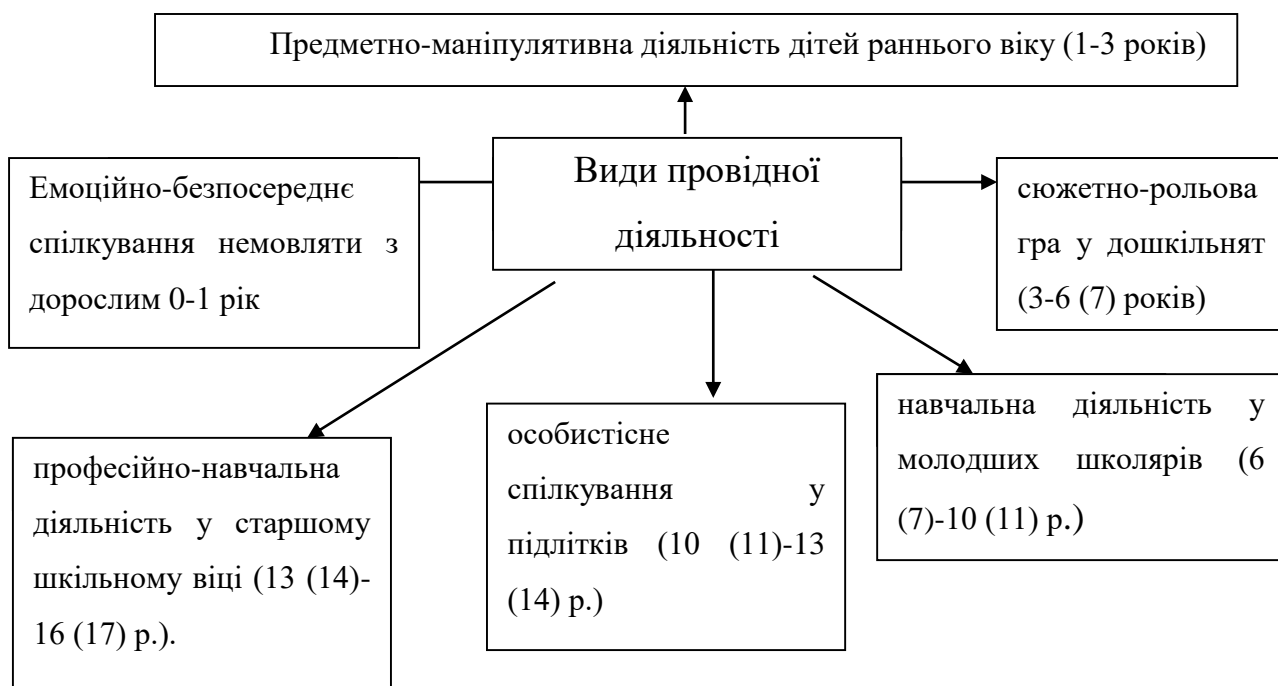

Рисунок 1.4 Види провідної діяльності людини

Вчені зазначають, що у ході провідної діяльності розвиваються основні новоутворення – це нові якісні утворення, позитивні надбання у психіці дитини, які дозволяють перейти до нової стадії розвитку.

Для кожного вікового періоду відповідні свої новоутворення які виникають. Вони відбуваються паралельно із соціальною ситуацією розвитку, будують нову визначну для людини соціальну ситуацію. Таким чином виникають нові можливості для психічного розвитку, таким чином розвиток людини має багатогранний характер.

На певних етапах формування дитячої психіки відбувається повільно й поступово, такі періоди можна назвати стабільними, на певних інших етапах відбувається стрімкий, бурхливий розвиток. Послідовність розвитку визначається чергуванням стабільних і критичних періодів. Л. Виготський ввів поняття вікової кризи як цілісних змін особистості дитини, які виникають при зміні стабільних періодів, які відокремлюють один віковий період від іншого. Вікові кризи визначаються межами стабільних періодів: криза новонародженого, криза одного року, криза трьох років, криза семи років,

підліткова криза [41].

Під час кризи дитина поводить себе невизначено, у певні періоди кризи вона може бути веселою, в іншому випадку – сумною, із небажанням спілкуватись, часто періоди кризи дітей можна помітити за частими істериками, різкою зміною настрою тощо.

За час кризового періоду у дитини відбуваються помітні зміни у поведінці, інтересах, смаках, спілкуванні. Для критичних періодів характерні риси активного спілкування з дорослим, дитина часто ставить запитання, намагається привернути до себе увагу, постійно говорить тощо. У дитини проявляються вже нові доросліші можливості. В період кризи змінюється три напрями: «соціальна ситуація розвитку», провідний тип діяльності, структура свідомості дитини [18].

Під час соціальної ситуації розвитку дошкільника проявляється активне спілкування з дорослими та однолітками, світом природи. Під час прояву самостійності дошкільника дитина намагається довести дорослому свої здібності, показати можливості, становити емоційний контакт. Завдяки використанню провідного засобу спілкування – мови та постановці запитань діти поповнюють свої уявлення про світ. Під час дошкільного віку дитина постійно наслідує дорослого тому це дуже важливо для формування особистості дитини, яким буде приклад у дитини, так у неї і сформується всі норми та враження про світ. Такий контакт дитини з дорослим має назву пізнавальне спілкування. У дошкільному віці виникає й супутня форма спілкування – особистісна, яка характеризується тим, що дитина намагається обговорювати з дорослими поведінку і вчинки інших людей. Взаємини дошкільняти з дорослим набувають пізнавально-наслідувального змісту – малюк у іграх копіює діяльність значимого дорослого та задає йому велику кількість запитань. Однак наслідування дитиною дорослого поступово стає свідомим та вибіркоким [12;16; 57].

Протиріччя соціальної ситуації розвитку дитини-дошкільника полягає у

розриві між його прагненням бути як дорослий і неможливістю реалізувати це прагнення безпосередньо. Єдиною діяльністю, яка дозволяє розв'язати це протиріччя, є сюжетно-рольова гра. Саме тому, що рольова гра дає дитині можливість вступити до взаємодії з такими сторонами життя, які недосяжні їй у реальній практиці, вона і є провідною діяльністю дошкільника. Основним мотивом ігрової діяльності є найкраще виконання ролі, діяти «як дорослий». Цей мотив підпорядковує собі безпосередні стосунки дитини і є провідним. З цієї точки зору, дошкільний вік – період інтенсивного засвоєння людських взаємин – норм і правил поведінки, які існують у світі дорослих [60].

У старшому дошкільному віці помітно вдосконалюються пізнавальні процеси. На 25-30% поліпшуються гострота зору, розрізнення кольорів та їх відтінків (улюблені кольори – червоний і синій), розвивається фонематичний слух, рука використовується як орган активного дотику і практичної дії. Підвищується чутливість аналізаторів, що є результатом засвоєння дітьми суспільного досвіду.

Активнішим, довільнішим, цілеспрямованішим є сприймання 5-6-річних дітей. Упродовж дошкільного віку збільшується тривалість розглядання зображень (від 6 до 12 хв.), дитина поступово вчиться керувати своїм зором, рукою, використовує спеціальні прийоми детального обстеження предмета. Змінюється роль розумових процесів: пізнаючи предмети, старші дошкільники порівнюють їх, використовуючи наявні знання, обґрунтовують свою думку, однак при цьому не завжди вміють відокремити те, що бачать, від того, що знають про об'єкт. Вони все частіше зауважують зміни у довкіллі без спеціальних запитань дорослих [62].

Як і раніше, активно розвивається наочно-дійове мислення. До завершення дошкільного віку формується образно-мовне мислення (спирається на образи уявлень і реалізується за допомогою слів), яке поступово набуває певної самостійності (відокремлюючись від практичних дій, переходить у власне розумовий процес, спрямований на розв'язування пізнавальних завдань).

У зв'язку з цим підвищується роль мовлення, за допомогою якого діти починають мислити подумки, оперувати різними об'єктами, зіставляти їх, розкривати властивості і зв'язки, розмірковувати. Основним у цей період є наочно-образне мислення, зароджується логічне. Інтенсивно збагачується словник дитини. Крім іменників і дієслів, вона вживає прикметники, прислівники, вставні слова, значно краще володіє граматичною будовою мови, структурою простих і складних речень. Триває розвиток і внутрішнього мовлення, яке стає способом становлення і формою функціонування внутрішніх розумових дій. Його поява свідчить про розвиток словесно-логічного мислення, яке, виокремлюючись із практичної діяльності, стає більш абстрактним і узагальненим [45].

До 6-ти років помітно розширюються можливості пам'яті: збільшується її обсяг, тривалість збереження і точність відтворення інформації. Характерна особливість пам'яті дошкільника полягає у легкому запам'ятовуванні того, що викликає сильне враження, тому потрібно бути дуже тактовним у спілкуванні з ним, щоб необережним словом не відмежувати потрібних для нього і його розвитку об'єктів. Важливо, щоб діти весь час збагачувалися зрозумілими, корисними знаннями, потрібними їм для ігор, бесід, малюнків, без яких неможливий їх подальший розумовий і моральний розвиток. Старші дошкільники вже можуть використовувати прийоми запам'ятовування, намагаються зрозуміти матеріал, повторювати його. Однак мимовільне запам'ятовування і надалі залишається найпродуктивнішим [43; 45].

Увага у дошкільників ще дуже нестійка, незначна також і здатність зосереджуватися: вони часто відволікаються з будь-якого приводу. Попри те, з 6 років починає розвиватися довільна увага: дошкільники вже виокремлюють потрібні для їхньої діяльності об'єкти, вчать бути уважними. Водночас розвивається та набуває більшої стійкості і обсягу мимовільна увага, яка переважає в цьому віці. Дітям важко зосередитися на одноманітній і малопривабливій для них діяльності. Вони здатні утримувати увагу на

інтелектуальних завданнях, однак, при цьому швидко виснажуються.

Уява дошкільників характеризується багатством проявів: її образи яскраві, наочні, емоційно насичені, але недостатньо керовані. Розвивається вона через поступове підкорення свідомим намірам, перетворення їх на засіб відтворення певних задумів.

Удосконалюється психічна діяльність дитини. Наприкінці дошкільного віку багато психічних процесів контролюються свідомістю. Дитина доволно регулює свої рухи і вчинки, що є істотним показником її загального розвитку, свідченням готовності до навчання у школі. Однак ця саморегуляція у 6-річних дітей ще недосконала: вони часто порушують дисципліну, їх поведінка піддається миттєвим бажанням, рухи досить імпульсивні. З огляду на це дорослі повинні постійно дбати про формування у дитини організованості, зібраності, дисциплінованості [45].

У процесі пізнання навколишньої дійсності, участі у різних видах діяльності збагачується емоційне життя дошкільника, відбуваються зміни у сфері моральних почуттів, які поглиблюються і чіткіше проявляються. Дитина починає не лише розуміти моральний зміст дій, а й відповідно переживати їх. Під впливом виховання формуються почуття дружби, товаришування, взаємодопомоги, співчуття, розвивається відповідальне ставлення до дорученої справи. Старший дошкільник починає усвідомлювати почуття обов'язку, необхідність і загальнообов'язковість правил суспільної поведінки, починає підпорядковувати їм свої дії і вчинки, виявляти належну самооцінку. У цей період важливо не допустити формування неадекватної (завищеної, заниженої) самооцінки. Діти старшого дошкільного віку вже переживають почуття патріотизму [41].

Характерна особливість психіки дошкільників – висока емоційна збудливість, нестриманість, недостатня емоційна стійкість. Їх почуття, переживання то швидко змінюються, то набувають певної стійкості. Водночас діти нерідко старанно намагаються регулювати прояви своїх емоцій.

На завершенні дошкільного періоду у дитини з'являються елементарні обов'язки, змінюється її життя, зміст і форми спілкування з людьми, що породжує нові потреби, інтереси й наміри. Від спільної з дорослими діяльності діти переходять до самостійного виконання їх вказівок. Водночас зростає інтерес, прагнення долучитися до діяльності, взаємин дорослих. Виникають нові відносини з однолітками, бажання погратися разом, розповісти щось цікаве товаришеві, попрацювати з ним, допомогти йому. Сформовані до цього віку якості особистості забезпечують нормальний перехід дитини до шкільного життя. На основі їх сформованості можна робити висновок про готовність малюка до навчання в школі.

Психологічна готовність до шкільного навчання є комплексною характеристикою дитини, у якій відображений розвиток психічних якостей, що найбільше сприяють нормальному входженню у шкільне життя і формуванню навчальної діяльності.

Взагалі дошкільний вік – сензитивний період для розвитку багатьох людських здібностей, засвоєння знань і умінь. Тому дошкільне навчання і виховання є традиційним і розвиненим напрямом педагогіки. Проте навчання в дошкільному віці має свою яскраво виражену специфіку. Дитина вже може навчатися за програмою дорослого (вчителя), проте лише в міру того, наскільки програма вчителя стає його власною програмою, тобто наскільки він приймає її. Тому форми і методи навчання в дошкільному віці пов'язані з грою і предметною діяльністю. Малювання, ліплення, аплікація, конструювання та інші види діяльності дошкільника, що пред'являють особливі вимоги до різних психічних функцій, надають широкі можливості для організації та проведення розвиваючої роботи з дітьми. Важливо і те, що всі їх відрізняє здатність до взаємної компенсації з точки зору розвиваючого ефекту, що дозволяє враховувати інтереси і схильності самої дитини [16, с. 60].

У роботі з дошкільниками слід орієнтуватись не просто на утримання показників психічного розвитку у межах норм, а прагнути до оптимального їх

формування. При цьому науковці відзначають, що простої наявності спілкування або його кількісних показників недостатньо. Діти старшого дошкільного віку самостійно придумують казки, розповіді, використовують різноманітні виражальні засоби, зацікавлено сприймають чужі аргументи, докази і самі ними послуговуються. Вони виявляють ініціативу в спілкуванні: діляться враженнями з ровесниками, ставлять запитання, залучають ровесників і старших до спілкування. Старші дошкільники навіть зауважують мовні помилки ровесників, виправляють їх, користуються простими поняттями. Їхнє мовлення чисте, граматично правильне, виразне [57].

Особливо важливим для нашого дослідження є те, що у дошкільному віці виникають первинні моральні настанови, передусім розрізнення того, що є добрим і поганим. Вони формуються разом з естетичними, тому для малюків красиве не може бути поганим. Дитина цього віку вже не може жити у безладі. Все, що бачить, вона намагається впорядкувати, збагнути закономірні відношення навколишнього світу, що є свідченням виникнення первинного, хоча ще схематичного дитячого світогляду.

Важливим новоутворенням цього періоду є довільна поведінка, яку можна визначити як поведінку, яка опосередкована нормами та правилами. Вперше виникає питання про те, як треба себе поводити, тобто формується попередній образ своєї поведінки. Дитина починає опановувати і керувати своєю поведінкою, порівнюючи її з тим образом, який стає взірцем. Усвідомлення своєї поведінки і початок особистої самосвідомості – одне з головних новоутворень дошкільного віку [17].

Таким чином, науковці виділяють такі особистісні новоутворення старшого дошкільного віку:

1. Виникнення першого схематичного контуру цілісного дитячого світогляду.
2. Виникнення перших етичних інстанцій: «що таке добре». Етичні інстанції зростають поряд з естетичними: «красиве не може бути поганим».

3. Виникнення підпорядкування мотивів.
4. Виникнення довільної поведінки.
5. Виникнення особистої свідомості – усвідомлення свого обмеженого місця в системі взаємин з дорослим.
6. Розвиток самооцінки – усвідомлення можливостей своїх дій [18].

Переважно у старшому дошкільному віці формується вибіркоче, оцінне ставлення дитини до тих видів діяльності, які найбільшою мірою сприяють досягненню нею успіхів, тобто є суб'єктивно значущими. Дитина включається в ту діяльність яка їй подобається, засвоює знання тоді коли від навчання дитина отримує радість, що є передумовою для розвитку інтересів, схильностей, здібностей дитини. Педагогічна робота з підготовки дітей до шкільного навчання має організовуватись з урахуванням вікових можливостей та індивідуальних особливостей дітей дошкільного віку.

1.3. Сутність та зміст педагогічної роботи з формування готовності дітей старшого дошкільного віку до школи на засадах компетентнісного підходу

Дошкільна освіта є першою ланкою системи безперервної освіти людини. У зв'язку з цим освіта дітей старшого дошкільного віку має будуватись відповідно до загальної ідеології модернізації загальної освіти країни, згідно з якою основним результатом діяльності закладу дошкільної освіти стає не система знань, а ключові компетентності. Ключові компетентності дітей дошкільного віку це здоров'язбережувальна, рухова, екологічна, соціальна, мовленнєва, логіко-математична тощо. Вважаємо за необхідне з урахуванням компетентнісного підходу у підготовці дітей до школи розглянути формування цих компетентностей в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

Діти які виховуються і розвиваються, навчаються в освітньому просторі у

якому застосовують теорію розв'язання винахідницьких завдань, вона володіє цими навичками, прийомами технології, без перешкод та труднощів здобуває знання, доповнює вже засвоєнні знання, розширює свій кругозір та життєвий досвід, розвиває мовлення та мислення, може вільно висловити свою думку, легко створює комунікацію з оточуючими, допитлива, проявляє пізнавальний інтерес, прагне поскладнювати завдання та вирішувати їх.

У дошкільньому дитинстві необхідно сформувати уявлення дітей про навчання в школі що є дуже важливим компонентом у підготовці.

А. Маклаков писав, що уявлення – це психічний процес відображення предметів або явищ, які не сприймаються в даний момент, але відтворюються на основі попереднього досвіду. Фізіологічну основу уявлень складають «сліди» в корі головного мозку, які залишаються після реальних порушень центральної нервової системи під час сприйняття. В його основі лежить сприйняття об'єктів, що мали місце в минулому. Уявлення впливають із нашої практики. Вони мають свої особливості: наочність, фрагментарність, нестійкість і мінливість, узагальнення та мають три основні функції: сигналізацію, регулювання та регулювання. Сигнальна функція відображає не тільки зображення предмета, але і різноманітну інформацію про нього, яка перетворюється на систему сигналів, що контролюють поведінку. Функція регулювання полягає у виборі необхідної інформації. Функція пристосування виявляється в орієнтуючій діяльності особистості, залежить від різних дій природи. Відповідно, це є дуже важливим у регуляції психічної діяльності індивіда. Всі вони відрізняються можливістю прояву свободи. Сьогодні в психологічній науці та практиці розрізняють добровільні та мимовільні уявлення. Мимовільні уявлення – це уявлення, що виникають спонтанно, не активізуючи волю і пам'ять людини. Довільні уявлення – це уявлення, що виникають у людини в результаті вольових зусиль, в інтересах мети [33, с. 96].

Проблема розвитку пізнавальної активності та діяльності особистості в сучасному світі сьогодні та у попередньому столітті є актуальною, адже це

важлива передумова розвитку особистості загалом. Кожна цивілізована країна дбає про творчий потенціал суспільства загалом і кожної людини зокрема. Усе це разом пов'язане із рівнем загальної освіти, увагою до розвитку творчих здібностей особистості, наданням їй можливості виявляти їх. Людина, яка здатна генерувати ідеї, використовувати знання й уміння в нових ситуаціях, комфортно почувається в нестандартних соціальних умовах – швидше знаходить своє місце в суспільстві [33; 38].

У дослідженні зазначено, що технологія ТРВЗ є засобом розвитку пізнавальної активності дошкільників, адже вона спрямована на постійну підтримку пізнавального інтересу у дітей. Означена технологія має зміст, особливості, вже наведені та інші принципи. До змісту технології розв'язання винахідницьких завдань належить:

- розвиток діалектичного мислення;
- розвиток критичного мислення;
- розвиток творчості;
- розвиток креативності;
- розвиток уяви та фантазування;
- розвиток кмітливості та самовпевненості;
- розвиток усіх психічних пізнавальних процесів, вольових зусиль дитини;
- створення радості від процесу освітньої діяльності; [8; 37; 34].

Технологія розв'язання винахідницьких завдань має декілька напрямів роботи. Усі напрями діяльності спрямовані на організацію ефективного освітнього процесу з урахуванням технології, передбачають їх взаємозв'язок в освітньому процесі та його організації.

У дошкільному дитинстві у рамках підготовки до школи необхідно сформувати мовленнєву компетентність. Продуктивна стимуляція мовленнєвої діяльності не може відбуватися лише за участю батьків чи вихователів ЗДО (якщо дитина відвідує дитячий садок). Тому дитина повинна мати всебічний

розвиток мовлення і вдома і в ЗДО. Завдання вихователя ЗДО – забезпечити оптимальні умови для розвитку мовлення дитини. Стимуляція мовлення повинна відбуватися у будь-яких формах навчально-вихованої роботи в ЗДО: ігри, індивідуальні заняття, прогулянки, тощо. Завдання вихователя – створити необхідні умови для успішної стимуляції мовлення дитини раннього віку:

- 1) уважно і зацікавлено вислуховувати дитину;
- 2) багато говорити з дітьми;
- 3) залучати дітей до розмови на певну тему;
- 4) допомагати вступати в мовленнєвий контакт з однолітками і дорослими.

Робота із формування мовленнєвої компетентності в закладі дошкільної освіти повинна проводитися протягом всього дня. Під час вмивання, сніданку, при розгляданні картинок, ілюстрацій до книжок, в процесі гри і занять, коли діти малюють, ліплять, споруджують будівлі з будівельного матеріалу та інше. Дітям раннього віку обов'язково треба говорити про все, що їх оточує. У кожній спільній діяльності необхідно залучати дитину до спілкування, спонукати її до мовленнєвої комунікації. Індивідуальна робота з дітьми в умовах закладу дошкільної освіти – є одним із основним методів стимулювання мовленнєвої активності. Мова йде про опис іграшок, картинок, складання спільних оповідань з вихователем. Індивідуальна робота, зазвичай, проходить в ранкові та вечірні години. Може включати ігрові компоненти, художню та народну творчість, тощо [6].

Слово – це базовий елемент мови, її головна одиниця. Оволодіння мовою не можливе, поки дитина не засвоїть певну кількість слів. Кожне зі слів має своє значення, свою роль, що узагальнюється, змінюється в певному контексті, конкретизується.

Робота зі словом як структурною одиницею мови є дуже важливою та зазнає великої уваги тому, що головною властивістю слова є його семантичне значення. Слово як знак мови, що позначає дійсні об'єкти, відзначається

полісемією, багатозначністю, має семантичні зв'язки, які необхідно донести до дітей з метою повного їх забезпечення володінням рідної мови.

На превеликий жаль, вихователі, в роботі з мовленнєвого розвитку дошкільників зазвичай пріоритет віддають саме завданням кількісного накопичення слів та їх активізації, зате приділяють мало уваги семантиці слова. Але все ж слово, що позначає явище, предмет, внесене не тільки до порядку установки назв об'єктів дійсності, а й до системи внутрішньомовних відношень. Виходячи з цього можна сказати, що розкриття семантики слів, їх відношень між словами – значуща та дуже важлива сторона словникової роботи, що дає змогу привернути увагу дітей на характерні ознаки сполучення слів, точності використання, виховання вправності будування зв'язних висловлювань, знаходження найбільш правильних слів. Завдяки цьому у дошкільників формується увага та інтерес до мови, слова, розвиваються інтелектуальні здібності.

Саме зміст словникової роботи в закладі дошкільної освіти перш за все характеризується формуванням словника дитини, який передбачає знання елементів культури, яку опановує та присвоює дитина – предметний світ, оточення, природа, відносини з людьми, розумова сфера.

Дослідники та науковці, зокрема І. Непомняща, стверджують те, що передусім діти освоюють саме побутову лексику [33]. До цього відносяться назви тіла, обличчя, посуд, меблі, іграшки, їжа. Згодом словниковий запас дитини поповнюється завдяки ускладненню процесів пізнавальної діяльності емоційно-оцінною лексикою – емоції, переживання, почуття, якісну оцінку предметів; суспільною – слова, що позначають явища суспільного життя (праця людей, національні свята); природознавчою – назви рослин, тварин, неживої природи, а також словами, що позначають кількість, час, величину, простір. Це іменники, займенники, прикметники, дієслова, прислівники, числівники. Таким чином, можна відзначити основні групи того, що дитина дошкільного віку обов'язково має знати. Це:

1) слова, які називають конкретні поняття – назви предметів, дій, якостей, ознак;

2) слова, що відназначають узагальнювальні, абстрактні, родові, видові поняття. Опанування дитиною цієї групи слів можливе тільки на базі формування знань сталого характеру – оволодіння словами першої групи.

3) розуміння сутності багатозначних слів, синонімів, антонімів, смислових відтінків слів і словосполучень;

4) слова переносного значення та образні слова.

Зміст словникової роботи в різних вікових групах протягом всього дитинства дошкільника повсякчас збільшується та ускладнюється. В. Логінова пояснює це тим, що відбувається збагачення лексичного запасу на підставі ознайомлення дитини з новими предметами, нових слів, які вказують на властивість, якість предмета, відношення на підґрунті збільшення знань про певні предмети та явища у навколишньому світі. Також це відбувається з впровадженням слів, що позначають загальновідомі поняття через узагальнення та розрізнення народознавчої лексики, що відбувається в ознайомленні з літературними та фольклорними творами, а також через процес опанування української образної лексики.

Зміст роботи зі словником дошкільників передбачається такими головними спрямуваннями як втілення номінативної функції – окреслення через слово різних предметів та об'єктів навколишнього середовища, вивчення змістової сторони слова шляхом співвіднесення слів за змістом, тлумачень значення слів та словосполучень.

У сьогоденних дослідженнях та методичних розробках науковці А. Богуш, К. Крутій, В. Гербова, В. Яшина, Ю. Руденко намагаються упорядкувати сталий словник-мінімум за різними тематичними групами для різних вікових груп. Це дуже клопітка праця, що надає змогу батькам та вихователям відтворювати словникову роботу систематично та цілеспрямовано. Однак складним є те, що всі необхідні для цього теми майже не можливо

передбачити. Для того щоб навести педагогів на самостійне складання таких словників у методичному посібнику М. Алексєєвої та В. Яшиної впроваджено такі критерії по підбору слів [1]:

- комунікативна доречність введення слів у словник дітей;
- необхідність слова для освоєння змісту речень, тексту, висловлювань, які передбачені програмою для закладів дошкільної освіти;
- постійність використання слів у мовленні дорослих, з якими спілкуються діти;
- вагомість слів для виконання виховних завдань;
- застосування слова, його доступність за граматичними, лексичними, фонетичними ознаками, за рівнем узагальнення;
- врахування рівня засвоєння слів рідної мови дітьми певної групи;
- роль слів для розуміння дітьми певного віку змісту художніх творів;
- добір слів різних частин мови.

Значний внесок щодо питання розробки принципів реалізації словникової роботи зробила Є. Тихєєва [38]. Дослідниця стверджувала, що основним є принцип розвитку словника дитини в ході її активного вивчення світу. В методичних посібниках з проблеми розвитку мовлення дошкільнят освітлюються різноманітні формулювання принципів словникової роботи, зміст яких підводиться до декількох визначних об'єктивних положень, правил реалізації роботи з розвитку словника. На сучасному етапі дошкільна лінгводидактика обумовлює цілу низку принципів лексичної роботи в закладі дошкільної освіти.

У дошкільному віці педагоги також у рамках підготовки до школи спрямовують свою роботу на формування у дітей мистецько-творчої компетентності.

У науковій літературі висвітлюються поняття «компетенція» і «компетентність», у визначенні яких існує певна розбіжність: компетенція містить сукупність взаємозв'язаних якостей особистості, що задаються по

відношенню до певного кола предметів і процесів і необхідні для якісної продуктивної діяльності по відношенню до них, а дефініція «компетентність», означає «володіння, оволодіння людиною відповідною компетенцією, що включає її особистісне ставлення до неї і предмету діяльності» [95, с. 17].

Позиції дослідників щодо визначення поняття «компетентність» неоднозначні: одні ототожнюють їх із компетенціями, сукупністю знань, умінь, навичок особистості, готовністю до діяльності, інші підтримують точку зору, що ця категорія є окремим особистісним утворенням. Однак спільним у їх визначенні є готовність до конкретної діяльності, особистого розвитку та продуктивної участі в житті суспільства.

Аналіз словникових трактувань досліджуваного поняття доводить наявність різних його складових, але серед спільних характеристик найчастіше звертаються до обізнаності. Так, словник іноземних слів трактує компетентність (від латинської *competens*) як належність, відповідність, обізнаність, авторитетність [85, с. 282]. Англійський термін «*competence*» трактується як «вправність, достаток, здібність, компетентність, правомочність, вміння, компетенція»; німецьке слово «*kompetenz*» означає «компетенція»; французьке – «*competence*» перекладається як «компетенція і обізнаність».

Тлумачний словник української мови розглядає компетентність як властивість за значенням компетентний, тобто: такий, що має достатні знання в якій-небудь галузі; який з будь-чим добре обізнаний; тямущий; який ґрунтується на знанні; кваліфікований; який має певні повноваження; повноправний, повновладний [86, с. 250].

Акцент на поєднання різних складових компетентності відображено і в глосарії освітнього європейського проекту «Тьюнінг», в якому компетентності трактуються як динамічне поєднання когнітивних і метакогнітивних умінь та навичок, знань і розуміння, міжособистісних, розумових та практичних умінь і навичок, а також етичних цінностей [26]. Вказаний документ визначає серед компетентностей предметні (специфічні для навчальної галузі) і загальні

(спільні для всіх курсів програми) та передбачає їхній розвиток у всіх навчальних дисциплінах і оцінення на різних етапах програми.

У дослідженні природи компетентностей слід звернутися до доповіді для ЮНЕСКО в 1996 році французького дослідника Ж. Делора, голови Міжнародної комісії з освіти XXI століття, який окреслив чотири основні «стовпи» – принципи освіти: навчитися пізнавати; навчитися працювати; навчитися жити разом, навчитися жити з іншими; вчитися жити [27, с. 3].

У вивченні форм компетентності, яка розглядається як властивість індивіда, І. Зязюн виокремлює: високий рівень умілості, як спосіб особистісної самореалізації (звичка, спосіб життєдіяльності, захоплення); як деякий підсумок саморозвитку індивіда, форма вияву здібностей та ін. [37, с. 17].

До інтегральної якості особистості у розумінні компетентності звертаються і Г. Селевко, А. Хуторської, Ю. Татур.

Так, Г. Селевко характеризує її вияви загальною здатністю та готовністю до діяльності, яка базується на знаннях і досвіді, здобутих у процесі навчання і соціалізації та орієнтованих на самостійну й успішну участь у діяльності [84, с. 139].

А. Хуторської характеризує компетентність як «оволодіння людиною відповідною компетенцією, що передбачає її особистісне ставлення до неї і предмету діяльності» або ж як особистісну сукупність якостей і мінімальний досвід щодо діяльності в заданій сфері» [96, с. 135].

Ю. Татур трактує компетентність як інтегральну властивість особистості, що характеризує її прагнення і здатність реалізувати свій потенціал (знання, уміння, досвід, особистісні якості та ін.) для успішної діяльності в певній галузі [89, с. 6-7].

Знання, досвід, особистісні якості відносить до компонентів компетентності й І. Родигіна, яка розглядає її як педагогічний феномен і відзначає роль самоорганізації в його формуванні [79, с. 47]. Процес формування компетентності, на думку вченої, «передбачає як зовнішній вплив,

так і внутрішні трансформації, пов'язані із залученням ціннісномотиваційної сфери особистості, і може розглядатися у вимірах самоорганізації. Навчально-виховний процес і освіта в цілому виступають як цілісна система з єдиною соціально значущою метою – формування компетентної особистості, підготовка її до повноцінного життя в суспільстві» [79, с. 48].

Тлумачення психологічної структури компетентності надає академік І. Бех: «суб'єкт на певному етапі вікового розвитку опановує різноманітні практичні способи дій (комунікативні, соціальнокооперативні, предметно-перетворювальні тощо), які забезпечують йому культурне (нормативне) функціонування спочатку в найближчому соціальному оточенні, відтак у ширшому через проби й помилки або ж за допомогою механізму наслідування, формуючи таким чином і вміння реалізації цих способів у певних ситуаціях (уміння й навички), і відповідні емпіричні знання про ці способи, тобто так звані конструктивні знання...Центральним мотивом цього рівня компетентності є потреба суб'єкта жити в соціумі, пристосовуватися до вимог життя» [8, с. 26-27].

Учений вважає, що вищий рівень компетентності забезпечується освітою, «спонукається мотивом, ґрунтується на прагненні самоствердження, переживанні почуття гідності, та широкими соціальними мотивами» і залежить від якості освітнього процесу, який спроможна здійснити «тільки педагогіка розвитку (а не педагогіка знань)» [8, с. 27].

Як комплексну характеристику особистості розглядає компетентність дитини дошкільного віку вітчизняний академік А. Богуш і вважає, що зазначена дефініція «вбирає в себе результати попереднього психологічного розвитку; знання, вміння, навички, креативність (здатність творчо вирішувати завдання: складати творчі розповіді, малюнки і конструкції за думкою), ініціативність, самостійність, самооцінку, самоконтроль» [12, с. 151].

Л. Кононко у формуванні компетентності дитини надає великого значення самостійності «вміння брати на себе відповідальність» і зазначає про

здатність до конструктивних, раціональних, гнучких, активних, творчих дій, здатність «поєднувати свою індивідуальність з умовами життя» [51, с. 14].

Компетентність у мистецькій діяльності трактується в науковій літературі як: естетична, художньо-естетична, художня, поліхудожня, мистецька, творча, художньо-продуктивна.

Естетичну компетентність розглядають як здатність особистості «розуміти та оцінювати естетичні особливості предметів і явищ природи, суспільного життя» [14]; «до естетичного сприймання та розуміння прекрасного, що передбачає володіння естетичними знаннями, вміннями, навичками, сформованістю естетичних суджень, почуттів, цінностей, ідеалів, поведінки» [23, с. 273].

Художньо-естетична компетентність, на думку А. Бодалева, відображає загальний рівень естетичного розвитку особистості, її досвід спілкування з мистецтвом, а також ступінь творчості, що виявляється в сприйнятті мистецтва і залежить від «знань, когнітивної складності картини світу реципієнта, його здатності до сприйняття багатовимірності й альтернативності, від володіння специфічними «мовами» різних видів, стилів і жанрів мистецтва, що дають змогу «перекласти» зміст мови мистецтва на мову людських емоцій і смислів» [76, с. 371].

Художня компетентність трактується вченими як «певна досвідченість особистості у царині мистецтва, здатність до самоорганізації в галузі мистецької діяльності на основі ціннісних естетичних орієнтацій і з метою розвитку власного художньо-творчого потенціалу» [58, с. 6]; як «здатність самостійно вирішувати завдання, пов'язані з художнім сприйняттям та інтерпретацією творів мистецтва різних видів і жанрів і творчістю у різних видах художньої діяльності» [25, с. 13].

До особливостей зазначеного поняття науковці відносять особистісно-діяльнісний та інтегративний характер і вбачають у ньому багатогранний показник результативності мистецької освіти і самоосвіти, що інтегрує всі

компоненти: змістовий (знання), процесуальний (уміння), аксіологічний (цінності, орієнтації), самореалізаційний (активність, самостійність), креативний (творчість) [58, с. 6]. Сутність художньої компетентності вбачають у готовності виконувати художні завдання з різних видів мистецтва: музичного, образотворчого, театрального, хореографічного тощо, що споріднює її з мистецькою компетентністю.

Мистецька компетентність класифікується за предметним змістом: музична, образотворча, театральна та інші її різновиди, і в межах кожного конкретного виду виокремлюється у відповідну компетентність. Так, в образотворча компетентність розглядається як графічна, живописна, формотворча, колористична в ракурсі специфіки образотворчості, що передбачає виконання певних функцій художньо-творчої діяльності.

Поняття творчої компетентності в літературі найчастіше трактується з позиції найвищого рівня розвитку професіоналізму і вбачається в здатності до генерування ідей, висування гіпотез; фантазування; асоціативного мислення; бачення протиріч; перенесення знань та вмінь у нові ситуації; відмови від нав'язливих ідей, подолання інертності та критичності мислення; незалежності суджень (С. Яланська, М. Явоненко).

Державний стандарт початкової освіти дає визначення культурній компетентності, яка передбачає «залучення до різних видів мистецької творчості (образотворче, музичне та інші види мистецтв) шляхом розкриття і розвитку природних здібностей, творчого вираження особистості» [28, с. 3]. У дошкільній освіті результатом художньо-продуктивної діяльності та художньо-естетичного розвитку дитини визначено формування художньо-продуктивної компетенції (Базовий компонент дошкільної освіти, 2012 р.) та мистецько-творчої компетентності (Базовий компонент дошкільної освіти). У дошкільному дитинстві переважають образні форми пізнання дійсності, що сприяє розвитку мислення, уваги, уяви, мовлення дитини. Вченими доведено, що дошкільний вік є сенситивним періодом розвитку дитини дошкільника. У цей період

відбувається ефективно засвоєння знань, формується характер дитини, риси та якості особистості. Завданням закладу дошкільної освіти є формування рис особистості, реалізації провідної діяльності дітей – гри, формування пізнавальної діяльності та активності [1; 19,с. 13].

Видатні вчені зазначають, пізнавальна діяльність дітей дошкільного віку має організовуватися так, щоб розвивати сильні сторони особистості дитини, психічні пізнавальні процеси, а особливо мовлення дитини. Реалізація означених завдань відбувається через організацію різних видів діяльності, у яких відбуватиметься формування якостей, знань, умінь і навичок, які дитині найнеобхідніші [24; 10].

На думку А. Гина, механізм підготовки дитини до навчання в школі включає в себе наступні компоненти які представлені на рисунку 1.4.

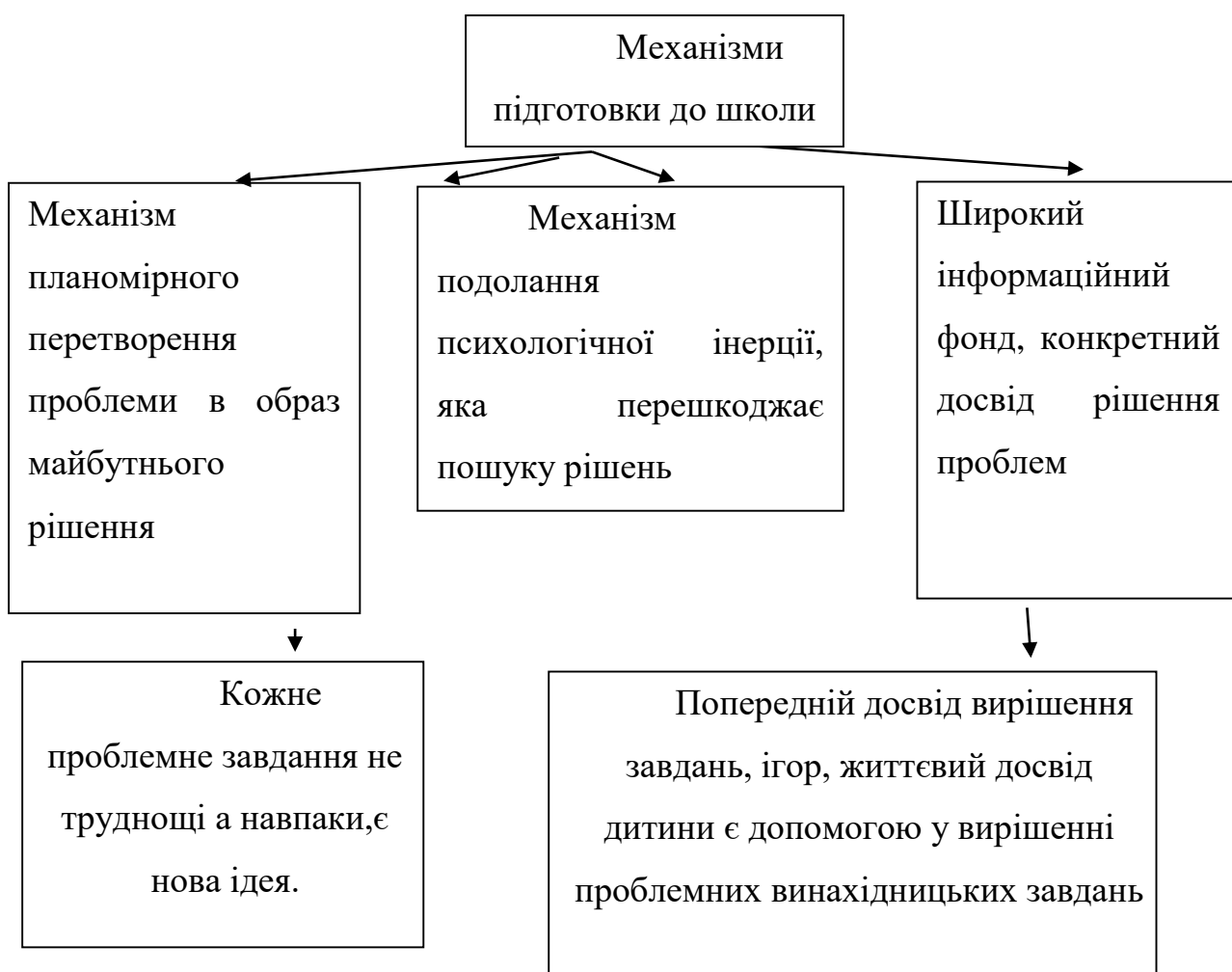

Рисунок 1.5. Механізми підготовки дітей до шкільного навчання [14].

Механізми ТРВЗ передбачають створення психологічно комфортної атмосфери для дитини, показують що кожна нове проблемне завдання або труднощі дитини може стати ідеєю, у такій діяльності у дитини буде розвиватись критичне мислення (це може бути наприклад під час експериментів, спостережень, конструктивних ігор, самостійної художньої діяльності, театралізованої діяльності, прогулянки або інших видів діяльності). Також третій механізм ТРВЗ передбачає що інформація, яку отримує дитина стає її життєвим досвідом, що передбачає прояв цього досвіду в ігровій діяльності.

Найвищий творчий рівень розвитку дитини це результат впровадження інноваційної чи іншої педагогічної технології. В закладі дошкільної освіти вихователям необхідно використовувати технології які спрямовані на розвиток творчого потенціалу, креативності, мислення дитини, а саме критичного мислення. Технологія розв'язання винахідницьких завдань має за пріоритетну мету розвиток дитини, тому вона є ефективною і часто впроваджуваною у дошкільних закладах на сьогодні.

Технологію розв'язання винахідницьких завдань застосовують переважно у дозвіллевій діяльності дітей, що є основним принципом технології та сприяє розвитку творчого потенціалу та активності дітей.

Методи технологія розв'язання винахідницьких завдань, які використовують вихователі у закладі дошкільної освіти спрямовані на розвиток пізнавальних та творчих здібностей дошкільників. У діяльності із застосуванням технології діти навчаються встановлювати причиново-наслідкові зв'язки, робити висновки, класифікувати, відбирати, аналізувати інформацію, вирішувати проблемні ситуації, планувати та передбачати наслідки, пропонувати гіпотези,

Враховуючи вище зазначені принципи, технологія ТРВЗ забезпечуватиме всебічний розвиток дітей, вихователь зможе спланувати ефективний освітній

процес.

Технологія розв'язання винахідницьких завдань спрямована на формування у дітей вміння висловлювати оригінальні ідеї, створювати нове, у такому процесі у дошкільників розвивається творча уява, фантазія, здатність пропонувати декілька відповідей на одні запитання, здатність самостійно ставити запитання та шукати відповіді на них, у дітей розвивається інтуїція.

Заняття у закладі дошкільної освіти є одним із основних режимних моментів на якому вихователі впроваджують технологію розв'язання винахідницьких завдань. Плануючи заняття із застосуванням технології у підготовці дітей до шкільного навчання потрібно враховувати визначені принципи до організації таких занять:

1. Невеликий обсяг інформації, організація міркувань дітей (вихователь, наприклад, зачитує дітям казку та пропонує її продовжити, отже обсяг казки має бути маленьким, а діяльність дітей спрямована на міркування як продовжити казку, які події запропонувати, яких героїв додати).

2. Застосування проблемних ситуацій (вихователь може організувати завдання як проблемну ситуацію, таким чином це спонукає що діти починають міркувати, шукати рішення із ситуації, якщо це відбувається у групі діти домовляються, спілкуються та шукають єдине компромісне рішення, наприклад, вихователь пропонує дітям ситуацію : «на четвертому поверсі будинку хлопчик вдень залишився сам вдома, бо його матуся пішла у магазин, хлопчик дивився телевізор, раптом сталось замикання і почалась пожежа, що робити хлопчику», діти з огляду на ситуацію пропонують дії які необхідно виконати хлопчику, говорять про міркування, як би вони вчинили у цій ситуації, таким чином відбувається груповий «мозковий штурм». У цій діяльності вихователь спостерігає за дітьми, визначає знання дітей з поданої теми до якої належить проблемна ситуація, планує надалі форми роботи з цієї теми. Також вихователь може провести попередню роботу з правил безпеки для того, щоб діти мали вже знання з цієї теми).

3. Системний підхід (на заняттях надання дітям знань та застосування технології має відбуватись системно, якщо діти постійно вчать ся міркувати, вирішувати проблемні завдання, спілкуватись у команді, генерувати нові ідеї, висловлювати свою думку, творчо мислити, проявляти креативність та творчість, то вирішувати подібні відкриті завдання не буде для дитини новинкою, а системним способом дії та розвитку).

4. Включення в процесі пізнання всіх доступних для дитини розумових операцій і засобів сприйняття (на занятті слід використовувати завдання з урахуванням усіх способів сприйняття: зоровий, слуховий, дотиком. Така діяльність може відбуватись під час вправ або спеціально організованої експериментально-дослідної діяльності, наприклад, експерименти з водою, повітрям, або вправи та ігри у яких вихователь запропонує дітям спробувати фрукт на смак, відчути його запах, спробувати на дотик тощо) [29; 3; 9].

5. Активізація творчої уяви (завдання на занятті спрямовані на те щоб дитина уявляла образи героїв, ситуацію, додумувала своє продовження).

Вважаємо за необхідне розкрити класифікацію методів які педагог може використовувати у напрямку формування уявлень дітей про професії. Звернемось до сталої вже давно визначеної класифікації методів навчання дошкільників:

- 1) Наочні методи (спостереження, розглядання ілюстративного матеріалу, відеозаписи, діафільми, фото і слайди)
- 2) Словесні методи (читання художніх творів, бесіда, розповідь, аудіозаписи, пояснення, прислів'я, приказки,
- 3) Практичні методи (праця, ігри з іграшками, дидактичні ігри, настільно-друковані ігри, пошукові дії, досліди).

На думку видатних педагогів, знання дитині доцільніше отримувати у пізнавальній діяльності. Її основними видами по ознайомленню дітей із довкіллям, у тому числі із професіями є екскурсії , спостереження, прогулянки [15].

Спостереження – основний метод ознайомлення дітей з оточуючим довкіллям. Це активна форма пізнання навколишнього світу, що має на меті накопичення факторів, початкових уявлень про об'єкти довкілля, внаслідок чого воно може розглядатися як пізнавальна діяльність і як метод навчання. Прогулянки – повсякденна форма роботи, де діти, спостерігаючи, ознайомлюються об'єктами довкілля та його явищами. Під час прогулянки вихователь може спрямувати свою роботу на формування та закріплення знань дітей про професії. Діти під час прогулянки можуть спостерігати за професією двірника, водія тощо.[26].

Прогулянки проводяться у всіх вікових групах на групових майданчиках. Під час прогулянок реалізуються важливі завдання програми в ознайомленні дошкільників з довкіллям (професіями), планується в календарному плані, під час прогулянки вихователь організовує ігрову діяльність з різним матеріалом, дидактичним матеріалом. Саме під час прогулянок дитина може отримати як організовану вихователем взаємодію з довкіллям, так і самотійно за бажанням. Прогулянка дає можливість вихователю організувати працю дітей в природі, в залежності від вікових можливостей, індивідуальних особливостей, пори року діти можуть збирати листя, прибирати палички на майданчику, за допомогою дитячих лійок та інструментів поливати квіти, очищувати квітник від трави, підгортати сніг, облаштовувати годівнички для птахів. Така діяльність є важливим чинником формування знань дітей про працю, її знаряддя, прищеплювання любові до праці та бажання допомагати доросли, адже дитина ті знання які отримала під час заняття чи бесіди реалізує у своїй діяльності з довкіллям. Прогулянка від екскурсії відрізняється тим, що прогулянка - обов'язковий режимний процес, проводиться щоденно для кожної вікової групи на груповому майданчику. Тематика роботи на прогулянці може повторюватись. Під час прогулянки проводять спостереження різних видів: планові, позапланові, короткотривалі та довготривалі, індивідуальні та колективні.

Екскурсії в довкілля (до школи, класу) організують із середньої групи. Екскурсії можуть бути сплановані вихователем і на території закладу дошкільної освіти, так вихователь може формувати знання дітей про професію кухаря, лікаря, медсестри, пралі, двірника, сторожа, садівника (за наявності), прибиральниці, швачки, помічника вихователя, вихователя, музичного керівника та інших фахівців які працюють у закладі дошкільної освіти. Під час екскурсії виконуються три важливі структурні елементи такої діяльності. Першим елементом є встановлення зв'язку з попереднім досвідом дітей. Вихователь ставить дітям відкриті та закриті запитання про територію екскурсії, діти ж надають короткі та повні відповіді, це є дуже важливим етапом на початку проведення екскурсії. Другим не менш важливим елементом організації екскурсії є повідомлення мети екскурсії. Важливо провести цей мотиваційний момент, адже діти мають знати навіщо вони прийшли на цю ділянку, підприємство, яка діяльність їх очікує. На цьому етапі вихователь може зацікавити дітей сюрпризним моментом, художнім словом, грою або героєм який буде грати з дітьми впродовж екскурсії. Так відбувається підведення дітей до колективного спостереження – третього не менш важливого екскурсії. Колективне спостереження є головною, обов'язковою частиною кожної екскурсії в довкілля, вона передбачає накопичення чуттєвих вражень та встановлення взаємозв'язків у довкіллі.

Проектна діяльність з формування готовності дітей до шкільного навчання передбачає організацію вихователем проєктів короткотривалих та довготривалих. До такої діяльності залучаються батьки дітей дошкільного віку. Під час такої діяльності дитина поглиблено знайомиться із професією батьків та їх обов'язками як фахівця, вчиться вирішувати проблемні завдання, знаходити вихід із ситуації. Проєкт може передбачати систему занять, ігор, вправ, театралізовану діяльність, розваги, вікторини, спільну діяльність дітей із батьками вдома (виготовлення колажів, поробок, підбір фотографій, збір матеріалу та інформації), квести, відеозаписи діяльності дітей, екскурсії,

зустрічі із представниками професій тощо. Проект є багатогранною форми роботи з дітьми, в організації та плануванні проекту необхідні зусилля і знання вихователя даної діяльності, креативності від педагога та дизайн-мислення. Проект включає чотири етапи підготовки:

1) організаційно-підготовчий (вибір теми, визначення завдань та тривалості та учасників проекту, підбір програмно-методичного забезпечення, обладнання, вивчення досвіду педагогів з даного питання, підбір діагностичного матеріалу для визначення знань дітей за темою проекту) ;

2) рефлексивно-діагностичний (визначення інтересу та рівня знань дітей за темою проекту, врахування результатів у плануванні реалізації проекту) ;

3) практичний (взаємодія дітей, педагогів, батьків, яка спрямована на реалізацію завдань проекту - проведення ігор, занять, театралізованої вистави, розваг, екскурсій, за потреби організація трудової діяльності, квестів тощо, використання нетрадиційних форм роботи з дітьми) ;

4) заключний (презентація результатів проекту, аналіз отриманих результатів - може бути проведеним у формі екскурсії, відеоролика як звіту про проект, виставкою робіт дітей тощо).

Важливе місце у підготовці дітей до шкільного навчання, формуванні мотивації відводиться грі. У дошкільному віці, через освоєння дій з предметами і порівняння їх з діями дорослого у дитини відбувається формування уявлень про дорослого, як про зразок. Так, дошкільник підходить до «відкриття» світу дорослих. Головною потребою дитини стає входження в світ дорослих, зростає прагнення бути схожим на дорослих, діяти разом з ними. Через обмежені можливості (фізичні, психічні тощо) дитина не здатна до виконання функції дорослого. Через це, з'являється протиріччя, виражене в потребі дитини бути як дорослий і неможливістю це реалізувати. Проте, частково дитина реалізує цю потребу в нових видах діяльності, в тому числі, сюжетно-рольової гри. Діти починають освоювати соціальні відносини і приходять до розуміння підпорядкованості позицій в різних видах діяльності дорослих.

Одним з базових видів і форм гри є сюжетно-рольова гра. Вона дає можливість розширювати і конкретизувати уявлення дітей про різне працю дорослих, їх відношенню з іншими людьми, про професії, знаряддя праці, школу та процес навчання дітей які вони використовують і інше. Приготування до ігор в професії йде всюди, де тільки дитина може познайомитися з різними особливостями спеціальностей, придбати потрібний обсяг інформації, хоч і найменший, але відштовхуючись з якого, вже є можливість представити грі конкретне схожість того чи іншого виду людської діяльності.

У стандарті дошкільної освіти наголошено про наступність дошкільної та початкової освіти, яка має буди забезпечена початковою школою та закладом дошкільної освіти у співпраці. В останні роки початкова освіта зазнала змін та реформ. Створено та запроваджено у роботу початкової школи концепцію Нової української школи, яка спрямована на формування знань у дітей, які необхідні будуть їй у житті, ключових компетентностей:

- спілкування державною мовою;
- спілкування іноземними мовами;
- математична компетентність;
- компетентності у природничих науках і технологіях;
- інформаційно-цифрова компетентність;
- уміння вчитися впродовж життя;
- ініціативність і підприємливість;
- обізнаність та самовираження у сфері культури;
- соціальна та громадянська компетентності;
- екологічна грамотність та здорове життя [33].

Дошкільна освіта має орієнтуватись на зміни у роботі початкової школи і враховувати це під час організації освітнього процесу із дошкільниками. Так, вихователі мають використовувати гру для навчання та виховання дошкільників, впроваджувати ігровий та діяльнісний підхід в освітній процес (набуття дитиною власного досвіду та умінь через залучення до суто дитячої

діяльності – рухової, ігрової, мистецької, пізнавально-дослідницької, господарчо-побутової), використовувати компетентнісний підхід (формування компетентностей відповідно до Базового компонента дошкільної освіти), працювати з дітьми на засадах інтегрованого підходу (поєднання різних сфер виховання і навчання в освітньому процесі, формування цілісної картини про світ), використовувати особистісно-орієнтований підхід (має бути індивідуальний підхід до дитини, врахування її знань можливостей, інтересів, вмінь, навичок, обдарованості в освітньому процесі) [3].

Говорячи про використання ігрового та діяльнісного досвіду у роботі з дошкільниками вихователі мають спиратись на сучасні аспекти цього питання, а саме, бути ознайомленим із досвідом Данії, компанії The LEGO Foundation. Завдяки цій компанії у класи початкової школи впроваджено технологію «шість цеглинок». Ця технологія переважно запроваджується у класах початкової школи, але враховуючи ці зміни вихователі також мають вносити ці елементи у дошкільну освіту. Ігри та вправи можна взяти із програми та методичних рекомендацій Безмежний світ гри з Lego.

За допомогою технології «шість цеглинок» вихователь може підготувати дітей до шкільного навчання. Діяльнісний підхід передбачає не тільки використання цеглинок, навіть якщо у дитячому садочку немає оригінальних наборів цеглинок вихователь може використати інший тактильний матеріал, головне впроваджувати ключові моменти діяльнісного підходу:

- відхід від шаблонної педагогіки (надавати дітям можливість вибору та проявляти свою креативність, не виконувати роботу ідентичну зразку вихователя);
- надавати дітям можливість аргументувати свою думку (якщо дитина знайшла правильне рішення, але іншим, своїм способом, якщо поробка в уявленні дитини означає саме те, що вона хотіла створити, дитини може пояснити, довести до інших свою думку);
- використання гри, як провідного способу засвоєння дітьми знань

(діти мають здобувати знання через гру, інтерактивні та практичні вправи, має бути забезпечене засвоєння теоретичних знань через практичну діяльність; запланована гра із дошкільниками має відповідати п'яти характеристикам гри: значуща, соціальна, мотивуюча, активна, радісна);

- наявність творчого шуму під час занять та будь-якої діяльності дошкільників (надавати можливість дітям спілкуватись не пошепки, а вільно, проявляти емоції через спілкування);

- діти мають отримувати радість від навчання (якщо процес діяльності засвоєння знань веселий, активний, дитина отримує позитивні емоції, виробляється гормон «щастя», який є передумовою успішної мієлінізації - це біологічний процес, який впливає на багато нейронів нервової системи. Якщо у дитини буде забезпечено процес мієлінізації, вона ефективно сприйматиме знання, радітиме навчанню, матиме високу мотивацію до засвоєння знань) [72; 73; 74;]. Саме такі методи допоможуть згодом дитині адаптуватись до шкільного навчання.

До процесу формування уявлень дошкільників про професії необхідно залучати батьків вихованців.

Перш ніж розпочинати роботу слід зрозуміти, з ким передбачається співпраця, тобто дізнатися освітній рівень батьків, психологічний стан сім'ї, її мікроклімат. Традиційні форми роботи залучають батьків до вирішення важливих питань, знаходження спільних правильних відповідей.

Вихователь має спрямувати свою роботу на постійне залучення батьків до занять з дітьми в закладі дошкільної освіти, проведення спільних розваг, участі батьків з дітьми у вікторинах, квестах, виготовленні поробок, реалізації завдань проєктів із формування уявлень дітей про професії. Для кращої комунікації із батьками вихованців двадцять першого століття, вихователь має використовувати сучасні форми роботи та зв'язку із батьками:

- проведення майстер-класів, семінарів, практикумів із батьками;
- спілкування та донесення інформації, оголошень через соціальні

мережі (viber, mesenger telegram facebooc);

- зустрічі групи дошкільників із батьками як представниками професій;

- проведення онлайн-зустрічей та зборів із батьками вихованців.

Нами визначено основні методи, які пропонуємо вихователям до впровадження з дітьми дошкільного віку враховуючи процес активізації пізнавальної діяльності дошкільників у контексті підготовки дітей до школи.

У рамках підготовки та використання інтерактивних методів роботи з дітьми вихователям необхідно впроваджувати Круги Луллія. Цей метод передбачає використання кругів різного розміру та діаметру, які накладаються один на одний, зверху кругів встановлюється стрілка, круги та стрілка нерухомі на яких є відповідні різні свої позначки, які позначки педагог визначає на свій розсуд (малюнок, цифра, буква, смайлик, стрілка, будь-яка інша позначка). Дитина рухає стрілку, на яку позначку стрілка попаде, таку дитина і запам'ятовує, пропонується обирати дві, три позначки в залежності від віку дітей, потім дітям пропонується скласти розповідь, а бо приклад якщо на кругах були цифри, або інше завдання відповідно до запропонованих позначок. Так діти починають розмірковувати, фантазувати створювати свої образи, уявляти їх, пропонувати вирішення завдання, це сприяє розвитку уяви, творчого мислення, мовлення якщо завдання проводиться у підгрупі або команді дітей.

Наступний актуальний метод до впровадження у закладі дошкільної освіти є «мозковий штурм». На перший погляд педагоги сприймають негативно такий метод, бо створюється враження, що він призначений для дорослих, але якщо зануритись у сутність, то відкривається інша сторона методу, який можливо адаптувати до дітей дошкільного віку.

Поняття методу «мозковий штурм», трактується як колективний пошук нетрадиційних шляхів розв'язання проблеми. Цей метод включає два етапи:

I етап

Це завдання може бути організоване у команді або підгрупі дітей. Група дітей під назвою «генератори ідей» у бесіді висувують свої різні пропозиції щодо вирішення проблемного відкритого завдання. Стимулювання активності досягається виконанням таких правил які заздалегідь встановлюються з усіма учасниками:

- висунуті думки дітей і пропозиції не критикуються;
- заохочуються та переважають вільні асоціації: чим вони несподіваніші, тим краще, так відбувається підвищений розвиток уяви;
- кількість запропонованих ідей дітьми має бути якомога більшою;
- висловлені пропозиції можна комбінувати як завгодно. Доцільно якщо вихователь записувати висловлювання або діти фіксуватимуть пропозиції у формі малюнків.

II етап

«Критики» діти які виконують таку роль оцінюють результати штурму й вибирають кращі пропозиції, які підходять до вирішення наданого педагогом проблемного завдання [13].

Також метод «мозковий штурм можна застосувати по-іншому. Вихователь пропонує дітям завдання, наприклад, сконструювати міст, діти методом мозкового штурму визначають у команді швидкі пропозиції обирають найкращі, щодо матеріалу з якого потрібно сконструювати міст, розмір та деталі мосту. Або це може бути одне проблемне відкрите запитання на яке діти дають відповідь шукаючи найкраще рішення, генерують свої ідеї. Висловлюють думки.

Метод «синектика» є одним із видів мозкового штурму. Завдяки цьому методу діти можуть додавати фантастичні персонажі, пропонувати свої ідеї, одразу втілювати їх у завдання.

Метод «емпатія», розповсюджений у використанні педагогами у закладі дошкільної освіти не тільки у рамках ТРВЗ. Цей метод передбачає співставлення себе з іншим об'єктом, що передбачає виникнення

співпереживання, співчуття у дитини до певного наприклад героя або персонажу. Наприклад, вихователь показує дітям зображення на якому хлопчик не поділився з дівчинкою іграшкою, дівчинка розчарована та плаче. Аналізуючи це зображення із дітьми вихователь пропонує дошкільникам уявити себе на місці дівчинки, висловити свої почуття. Діти висловлюючи свої почуття співпереживають дівчинки, також паралельно відбувається моральне виховання у даній ситуації. Діти відчувши образу та обурення дівчинки розумітимуть як відчуває себе дитина з якою не поділились іграшкою, та прагнутимуть не допускати таких ситуацій у своїх іграх.

Приєм «перетворення ознак часу», передбачає те, що діти можуть уявно переміщуватись у проміжках часу. Наприклад, на данний момент пора року літо, а вихователь запропонує дітям переміститись у пору зимову пору року, уявно вийти на вулицю. Діти уявляючи себе на засніженому зимовому повітрі можуть описати, що вони бачуть, що відчувають, які чують звуки, які можуть назвати ознаки пори року. Це допомагає дітям закріпити знання з даної теми, навчитись уявляти, описувати та висловлювати свої думки. Також, наприклад, вихователь може запропонувати дітям уявно переміститись у їх майбутнє. Дитина подорожуючи у своє майбутнє розповідає, яка вона у дорослому житті, яку професію має, де працює, живе, як полюбляє відпочивати тощо. Таке завдання корисне тим, що діти можуть уявити і назвати якою професією вони володіють, тобто створювати попереднє планування, вихователь спостерігає за розповідями діток, визначає рівень сформованості уяви та опису реальності подій майбутнього дитини. Таким чином ми також можемо закріпити знання дітей про професії, адже слухаючи розповіді один одного діти розумітимуть різні професії, можуть ставити запитання один одному дізнаючись деталі.

Звернемо увагу на прийоми фантазування Джанні Родарі. Одним із прийомом такого фантазування є прийом «кола по воді». Вихователь пропонує дітям кинути у воду камінь, звертає увагу, що по воді починають розходитися кола. Вони зтягують всі предмети, які є навколо: гілочку, листочок, кораблик

тощо. В залежності від того який предмет дитина побачить з таким предметом вона і створює історію. Це може бути реальна або фантастична історія, чи можливо навіть казка.

Одним із прийомів фантазування є прийом «біном фантазії». Цей прийом активно спрямований на розвиток у дітей уяви та фантазування, творчості, мовлення, мислення. Дитина може заховати одну або декілька іграшок, запропонувати іншій дитині знайти. В залежності від того скільки іграшок знайде дитина з такою кількістю вона і складе історію або казку. Також прийом можна застосовувати із буквами, наприклад, із знайдених букв скласти слово, або із слів якщо дитина вмє вже читати можна запропонувати уявити себе в образі знайдених слів сказати який ти, розповісти де живеш, що любиш, чи харчуєшся. Таким метод добре спрацьовує з образами тварин, якщо запропонувати дітям знайти у групі картинки тварин, то дитина уявляє себе знайденою твариною та все про неї розповідає.

Прийомом фантазування є також «Що потім». Вихователь пропонує дітям певну ситуацію, а діти мають визначити що відбулось потім, придумати, продовжити, розповісти. Наприклад, вихователь пропонує дитині ситуацію: «діти вийшли на прогулянку та побачили що у пташки зламане крило....», далі дитина продовжує сама розповідь про те, що сталось потім, розповідає. Або можна запропонувати ситуацію: «світило на вулиці сонечко, а потім сонечко заховалось та пішов дощ..», далі дитина пропонує свій варіант розвитку подій це може бути і про ріст рослин за допомогою дощу і про інші явища у природі. Таким чином діти навчаються встановлювати причиново-наслідкові зв'язки, навчаються висловлювати свою думку.

Ігри, як засіб підготовки до школи, дуже любляють діти у закладі дошкільної освіти. Гра проводиться таким чином: вихователь пропонує дітям образи на які вони перетворюються, а діти потім розповідають про себе. Варіантами образів може бути: сонечко, хмара, дощ, квітка, різні тварини, овоч, фрукт тощо. Деякі поради педагогам щодо використання цього методу:

1 Слід спрямовувати дітей «входити» в образ не тільки звичних об'єктів, але й частин об'єкта;

2 Потрібно навчити дошкільників переходити від простих та узагальнених емоційних характеристик (добрий – злий) до нюансів настрою (збуджений, байдужий...), спрямовувати до опису емоцій, станів, почуттів, настрою уявленого об'єкта.

3 Рекомендується використовувати різні форми організації роботи з дітьми: колективні, групові, індивідуальні.

4 Спрямовувати дітей дотримуватися структури побудови розповіді [26].

Сторітелінг як метод складання розповідей також можна включити до прийомів підготовки до школи, розвитку уяви дітей, адже він передбачає формування вміння у дітей складати історії на основі та із застосуванням предметів, зображень, картинок тощо. Наприклад, вихователь може запропонувати дітям «чарівний мішечок» у якому будуть різні іграшки або невеличкі предмети, дитина із заплющеними очима обере предмет, потім із цим предметом складе історію. Формулювання даного завдання може бути різноманітним, в залежності від підходу та творчості вихователя у закладі дошкільної освіти.

Прийом за картиною «дай пораду герооям». Цей прийом вихователь може використати як за казкою так і за героями мультфільму чи образами окремих зображень. Прийом полягає у тому, що вихователь пропонує дітям ситуацію із героєм або уривку казки, а дитина дивлячись і розуміючи ситуацію може розповісти як герой буде діяти далі, надати пораду як краще було б вдіяти.

Метод «Каталог» як метод інтерактивний метод підготовки до школи. Метод передбачає те, що діти складають розповіді або казки де добро перемагає зло. Суть організації методу полягає у тому, що вихователь бере книжку із казками і великою кількістю зображень до них, починає розглядати з дітьми, відкриває сторінку будь яку книжки і звертає увагу дітей на зображення

яке є на обраній сторінці. За цим зображенням діти складають свою казку чи історію. Варіантів організації цього методу може бути багато, в залежності від віку, можливостей та інтересів дітей групи. Рекомендації педагогам щодо провадження даного методу: книги та обрані казки мають бути незнайомими або мало знайомими, щоб не обмежувати дітей у продовженні сюжету за мотивами знайомої казки, а придумати свій; під час роботи із книгою дошкільники можуть втрачати інтерес до розгляду та творчості, тому тут слід використати методи різноманітні зацікавлення та заохочення.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО ШКОЛИ

2.1. Дослідження рівня сформованості готовності дітей старшого дошкільного віку до школи

Дослідно-експериментальна робота здійснювалась на базі Дошкільного навчального закладу (ясла-садок) № 25 "Горобинка" Запорізької міської ради Запорізької області. На констатувальному етапі дослідження в експериментальній роботі брали участь 45 дітей шостого року життя: 25 дітей експериментальної групи та 20 дітей контрольної групи.

Для визначення рівнів та показників гттовності дітей до шкільного навчання дітей старшого дошкільного віку ми звернулися до освітньої програми дошкільної освіти, відповідно до якої проводиться освітня діяльність у ЗДО «Дитина у дошкільні роки». Під час опрацювання програми ми звернули увагу на розвиток мислення дітей, вимоги і можливості дітей щодо розумової діяльності. Враховуючи дані програми та аналіз теоретичних джерел нами визначено рівні та показники сформованості готовності до школи та сформованості необхідних компетентностей дітей старшого дошкільного віку за яким здійснювалась подальша оцінка. Рівні та показники предствалені у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Рівні та показники сформованості готовності до школи дітей старшого дошкільного віку

№	Рівні	Показники
1.	Низький рівень	Нестійка увага, нестійкий пізнавальний інтерес, повторення роботи за шаблоном, зразком дорослого,

		<p>небажання проявити творчість, фантазію, спробувати інші шляхи виконання завдання. Діти із таким рівнем розвитку пізнавальної активності не можуть переключитись на іншу діяльність, не завжди доробляють завдання до кінця, мають страх труднощів та небажання їх подолання. Такі діти потребують педагогічної уваги з боку вихователів, перш за все, у них потрібно формувати впевненість у собі, приділяти їм більше часу, допомагати виконувати завдання, використовувати до них індивідуальний підхід, заохочувати постійно до пізнання нового, мотивувати використовуючи різні методи та прийоми.</p>
2.	Середній рівень	<p>інколи проявляють інтерес до нових знань, намагаються менше використовувати зразок дорослого, мають бажання спробувати подолати труднощі у виконанні завдання, не завжди, але можуть переключитись на іншу діяльність, більш впевнені у собі, виконують переважно тільки ті завдання які цікаві, приймають допомогу вихователя. З такими дітьми вихователь закладу дошкільної освіти надає допомогу дитині включитись у діяльність, створює позитивну атмосферу роботи, заохочує, мотивує, надає позитивну оцінку активності дитини, радіє з дитиною її успіхам, спрямовує на нові звершення, спонукає проявляти вольові зусилля у досягненні мети дитиною.</p>

Продовження таблиці 2.1

3.	Високий рівень	<p>працюють охоче, проявляють пізнавальний інтерес, цікавляться фактами та явищами навколишнього світу, постійно ставлять запитання дорослим, практично не</p>
----	----------------	--

		<p>бояться труднощів у завданні, проявляють творчість та креативність у виконанні завдання, охоче співпрацюють з дорослим. З такими дітьми вихователю в закладі дошкільної освіти працювати легко, цікаво, але водночас дитина допитлива, тому педагог має завжди давати відповідь на запитання, такі діти також потребують уваги педагога, індивідуального підходу, системи ускладнених завдань для підтримки пізнавального інтересу. Часто таким дітям педагог пропонує провести ігри з іншими вихованцями, взяти роль вихователя наприклад у фізкультхвилинці на занятті, тобто підтримати пізнавальну активність дитини, надати їй можливість проявити себе та свої лідерські якості.</p>
--	--	---

Враховуючи вищевказані рівні та показники, нами були підібрані такі діагностичні методики оцінки сформованості пізнавальної активності у дітей старшого дошкільного віку, подані в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Методики оцінки сформованості пізнавальної активності у дітей старшого дошкільного віку

Сенсорні еталони	Назва методики
Інтелектуальна готовність	Діагностична гра «Назви предмети»
Емоційно-вольова	Діагностична гра «Різнокольорова квіточка»
Мотиваційна готовність	Діагностична гра «Продовжи казку»

Розглянемо дані, отримані за методикою «Назви предмети». Виявлено: кількість дітей за відсотковим розрахунком мають високий рівень дитини –

25% високий рівень; мають середній рівень – 50%. Дошкільники впоралися із завданням частково, припустилися дві-три помилки; низький рівень мають – 25% дітей.

Рівень сформованості інтелектуальної готовності у дітей старшого дошкільного віку (за методикою «Назви предмети») представлений рисунку 2.1.

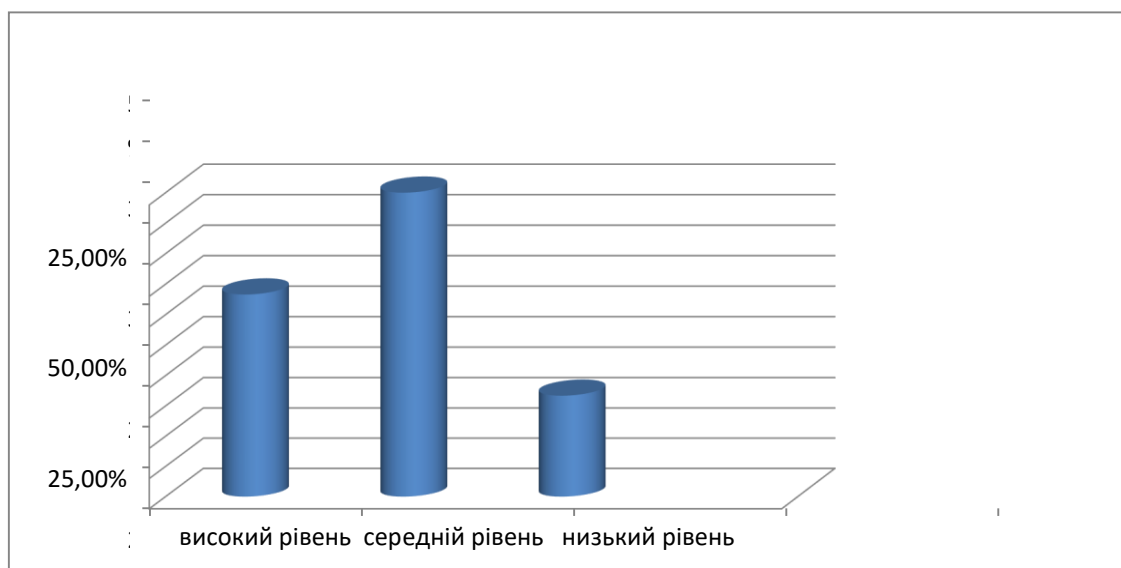

Рисунок 2.1 Рівень сформованості інтелектуальної готовності у дітей старшого дошкільного віку за методикою «запам'ятай та назви»

Як видно з рис.2.1., 6 діагностованих дітей (50%) має середній рівень сформованості інтелектуальної готовності та пізнавальної активності. Дошкільники впоралися із завданням за допомогою вихователя чи інших дітей. Вони припускаються незначних помилок у деяких елементах вправи. Низький рівень становлять 25% дітей, які не виконали завдання зовсім або не змогли повністю висловити свою думку.

При використанні методики «Різнокольорова квіточка», вихователь пропонує дітям поглянути на кольори квітки та розповісти, що в природі буває такого кольору, на зворотній стороні пелюсточків є зображення героїв казки дитина обирає героя та дає йому рекомендації яким чином йому вчинити у казці.

Рівень сформованості емоційно-ціннісної готовності у дітей старшого

дошкільного віку (за методикою «Різнокольорова квіточка») представлений рисунку

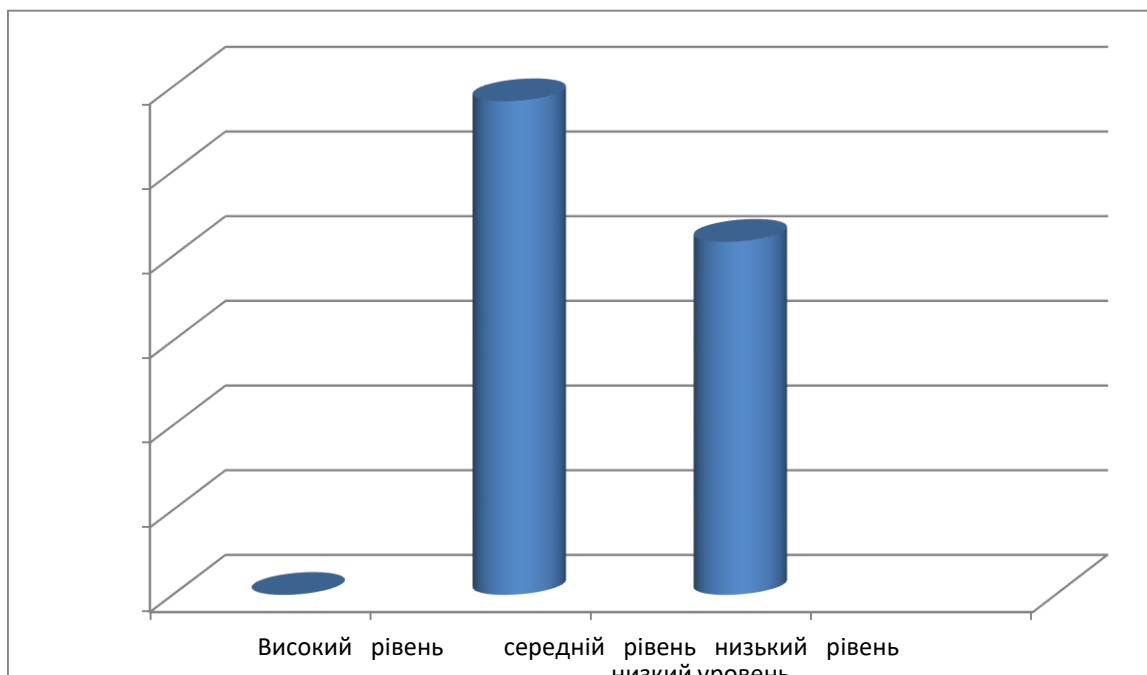

Рисунок 2.2. Рівень сформованості емоційно-ціннісної готовності у дітей старшого дошкільного віку (за методикою «Різнокольорова квіточка»)

З рис.2.2. слід, що високий рівень показали 15% дітей. Тобто повністю із завданням впоралось не багато вихованців; 80% дітей показали середній рівень сформованості пізнавальної активності у цій методиці. Низький рівень у даній методиці показали 5% дошкільників які повністю не справились із завданням.

У методиці «Продовжи казку» вихователь пропонує дітям початок казки, а діти вже мають продовжити її своєю розповіддю. Методика спрямована на визначення рівня у дітей фантазії, творчого мислення, уяви, пізнавального інтересу до розвитку подій, мотиваційної готовності так як дітям пропонується доповнити історію про школу та шкільне навчання.

В результаті проведеної методики «Продовжи казку», отримали такі показники: високий рівень показали від 50 до 40%, вони впоралися із завданням повністю; середній рівень від 30 до 20%. Діти впоралися із завданням частково,

не змогли повністю висловити свою думку. Низький рівень показали 10% дітей. Такі дошкільники повністю не змогли впоратися із завданням. Допомога вихователя як навідних питань не призвела до позитивного результату.

Дані за методикою «Продовжи казку» представлені рисунку 2.3.

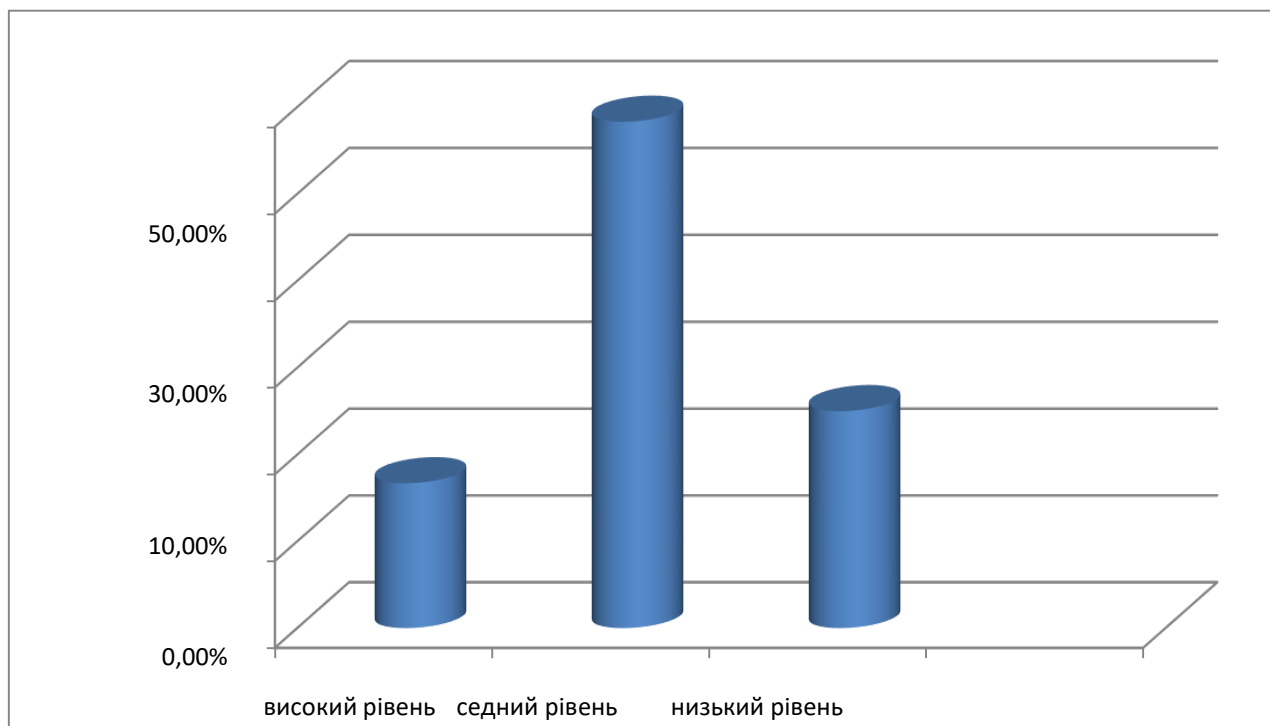

Рисунок 2.3. Дані, отримані за методикою «Продовжи казку»

Проведена діагностика показала недостатній рівень сформованості мотиваційної готовності дітей старшого дошкільного віку до школи, що потребує педагогічної уваги та впровадження різноманітних програм.

2.2. Впровадження програми формування здоров'язбережувальної компетентності у дошкільників

Програма складена з урахуванням сучасних методологічних підходів до відбору змісту та технології освітнього процесу у ЗДО з використанням матеріалів валеологічного блоку програми «Впевнений старт». В ході роботи

над програмою у дітей формуються уявлення про шкільне навчання. Необхідно не тільки передати знання та сформувати практичні вміння та навички, а й навчити дітей робити усвідомлений вибір в конкретній життєвій ситуації. На основі використання міжпредметних зв'язків, перш за все з валеологією, фізичною культурою розвитком мови, програма сприяє формуванню стійкого інтересу дітей до пізнання, розкриття для них цілісної картини оточуючого світу, формування інтелектуальної, мотиваційної, емоційно-вольової готовності дітей та інтелектуальної.

Програма розрахована для роботи з дітьми 5-6 років, термін її реалізації один навчальний рік. Заняття проводяться один раз (1 година дорівнює одному заняттю) в тиждень в рамках спільної діяльності вихователя і вихованців.

У роботі над програмою беруть активну участь: медичні працівники ЗДО, інструктор з фізичного виховання, психолог, музичний керівник, забезпечуючи індивідуальний психолого-педагогічно-медико-валеологічний супровід дітей.

Планований результат: сформованість уявлень про шкільне навчання, сформованість компетентностей, як сукупності усвідомленого ставлення дитини до навчання в школі. Прагнення навчатись у школі, прояв самостійності виборі адекватних засобів і шляхів вирішення труднощів та проблемних ситуацій.

Форми роботи: заняття-ігри, заняття-бесіди, екскурсії, цільові прогулянки; спортивні свята і розваги, дидактичні ігри, руханки, артикуляційні гімнастики тощо. Заходи валеологічної спрямованості, що органічно вплітаються в усі режимні моменти і діяльність дітей.

Методи і прийоми: бесіда, дидактичні ігри, спостереження, читання книг, групова дискусія, рішення життєвих ситуацій, сюжетно-рольові ігри, рішення психологічних завдань, вирішення завдань; експериментування, елементарні дослідження, валеологічні ігри вправи і завдання.

Етапи реалізації програми.

Перший етап – підготовчий. Мета – окреслити коло проблем, учасників,

ресурсів. Основне завдання підготовчого етапу визначити наявні ресурси (матеріальні, технічні, людські, тощо).

Другий етап – організаційно-діагностичний. Мета – вивчення реального стану сформованості готовності дітей до шкільного навчання.

Завдання другого етапу:

- визначення критеріїв сформованості готовності до шкільного навчання у дошкільників;
- проведення констатувального експерименту на основі визначених критеріїв, показників та відповідних їм методів дослідження;
- зробити висновки про актуальність формування готовності до шкільного навчання в експериментальній групі.

Третій етап – практичний. Мета – реалізація програми з формування громадянської компетентності дошкільників (формувальний експеримент).

Окрім загальних принципів педагогічної роботи, окремо підкреслимо важливі саме у даній роботі.

1. Узгоджена взаємодія між всіма учасниками програми. Тобто діти, їх батьки, вихователі, педагогічний колектив працюють як єдина команда.
2. Диференційованість завдань, методів та форм роботи з урахуванням віку, індивідуальних особливостей дітей.
3. Систематичність – усі заходи зведені у систему, яка не протирічить, а органічно вписується у загальну роботу конкретного закладу дошкільної освіти.

Основні напрями програми:

- безпосередня робота з дітьми з формування готовності до шкільного навчання;
- робота з батьками (додаток А);
- робота з педагогічним колективом закладу дошкільної освіти;

Алгоритм занять з дітьми.

Перша частина: введення в ігрову ситуацію, створення мотивації та емоційного настрою у дітей.

Друга частина: ігрові вправи, ситуації, завдання, що мають смислове навантаження і спрямовані на реалізацію завдань заняття.

Третя частина: Підведення підсумків заняття. Рефлексія: розмовляємо з дітьми про те, що їм сподобалося на занятті, в які ігри вони хотіли б грати у вільний час, чи приємно їм було спілкуватися з іншими дітьми. Даємо можливість висловитися всім дітям. Ділимося з дітьми своїми враженнями, почуттями, які відчували на занятті.

Наступна форма – спільне вирішення проблемної ситуації. На занятті дітям пропонується ситуація, в якій поведінка головного герою є неоднозначною. Наприклад, хлопчик вирішив привітати маму з днем народження та нарвав на клумбі красиві квіти. Така історія розповідалася з подробицями та яскравими деталями. Дітям пропонувалося обговорити вчинок хлопчика та вирішити, як же краще було б привітати маму. Обговорювання скеровувало дітей на думку про те, що звичайно ж маму потрібно привітати та подарувати їй квіти, але квіти можна подарувати у горщику, щоб вони і матусю порадували і жили й далі.

Проектна діяльність – передбачала участь дітей у трьох проектах. Цікавими виявилися презентації дітей у вигляді малюнків, різних виробів, аплікацій. Дані презентації проводилися на спільному занятті дітей та їх батьків, де вони розповідали про незвичайні місця, про які не знають люди навіть тоді, коли живуть на території країни.

Почуття дитини значно випереджають появу знань, які потім сприяють їх зміцненню, зародженню нових або, навпаки, пригніченню тих, що виникли. Найбільший емоційний відгук на педагогічний вплив з боку батьків та педагогів спостерігається у віці до п'яти років, а тому цей період найбільш сприятливий для емоційно-ціннісної сфери.

У старшому дошкільному віці завдяки цілеспрямованому виховному впливу діти свідомо оцінюють природне оточення, відчують задоволення від перебування в ньому. Але це ставлення ще не стійке, потрібна підтримка

дорослого – схвалення, зосередження уваги на інших ознаках: можна запропонувати розглянути форму сніжинок чи простежити за їх рухом.

Отже програма має сформувати у дітей готовність до шкільного навчання з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дітей.

2.3. Аналіз ефективності проведеної роботи

Розглянемо дані, отримані за методикою «Назви предмети». Виявлено: кількість дітей за відсотковим розрахунком мають високий рівень дитини – 35% високий рівень; мають середній рівень – 40%. Дошкільники впоралися із завданням частково, припустилися дві-три помилки; низький рівень мають – 15% дітей.

Рівень сформованості інтелектуальної готовності у дітей старшого дошкільного віку (за методикою «Назви предмети») представлений рисунку 2.1.

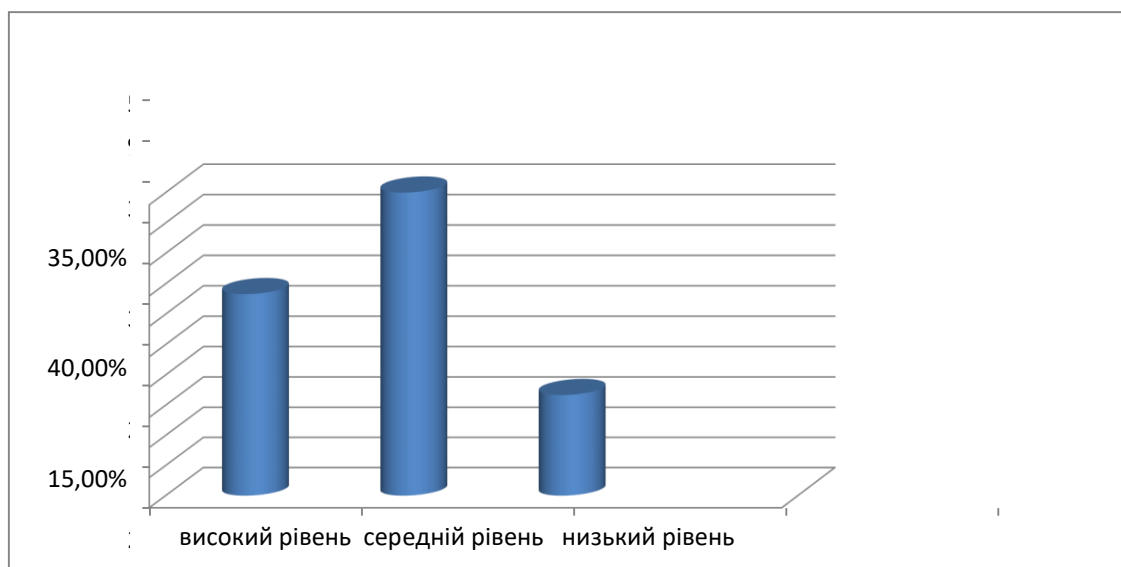

Рисунок 2.1 Рівень сформованості інтелектуальної готовності у дітей старшого дошкільного віку за методикою «запам'ятай та назви»

Як видно з рис.2.1., 6 діагностованих дітей (40%) має середній рівень сформованості інтелектуальної готовності та пізнавальної активності. Дошкільники впоралися із завданням за допомогою вихователя чи інших дітей.

Вони припускаються незначних помилок у деяких елементах вправи. Низький рівень становлять 15% дітей, які не виконали завдання зовсім або не змогли повністю висловити свою думку.

При використанні методики «Різнокольорова квіточка», вихователь пропонує дітям поглянути на кольори квітки та розповісти, що в природі буває такого кольору, на зворотній стороні пелюсточків є зображення героїв казки дитина обирає героя та дає йому рекомендації яким чином йому вчинити у казці.

Рівень сформованості емоційно-ціннісної готовності у дітей старшого дошкільного віку (за методикою «Різнокольорова квіточка») представлений рисунку

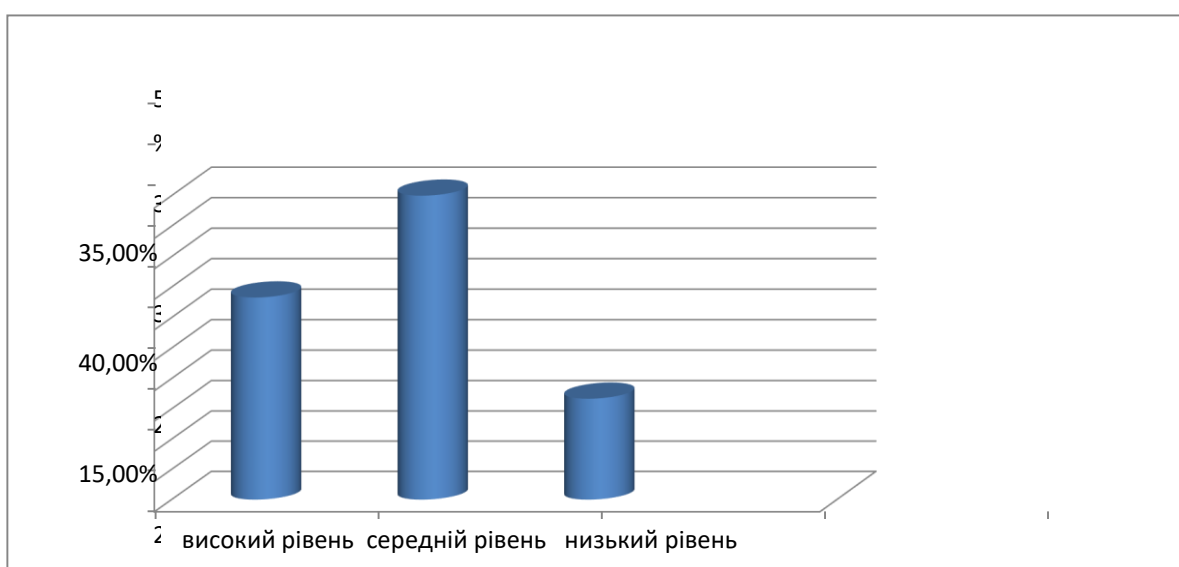

Рисунок 2.2. Рівень сформованості емоційно-ціннісної готовності у дітей старшого дошкільного віку (за методикою «Різнокольорова квіточка»)

З рис.2.2. слід, що високий рівень показали 35% дітей. Тобто повністю із завданням впоралось не багато вихованців; 40% дітей показали середній рівень сформованості пізнавальної активності у цій методиці. Низький рівень у даній методиці показали 15% дошкільників які повністю не справились із завданням.

У методиці «Продовжи казку» вихователь пропонує дітям початок казки,

а діти вже мають продовжити її своєю розповіддю. Методика спрямована на визначення рівня у дітей фантазії, творчого мислення, уяви, пізнавального інтересу до розвитку подій, мотиваційної готовності так як дітям пропонується доповнити історію про школу та шкільне навчання.

В результаті проведеної методики «Продовжи казку», отримали такі показники: високий рівень показали від 50 до 40%, вони впоралися із завданням повністю; середній рівень від 15 до 20%. Діти впоралися із завданням частково, не змогли повністю висловити свою думку. Низький рівень показали 5% дітей. Такі дошкільники повністю не змогли впоратися із завданням. Допомога вихователя як навідних питань не призвела до позитивного результату.

Дані за методикою «Продовжи казку» представлені рисунку 2.3.

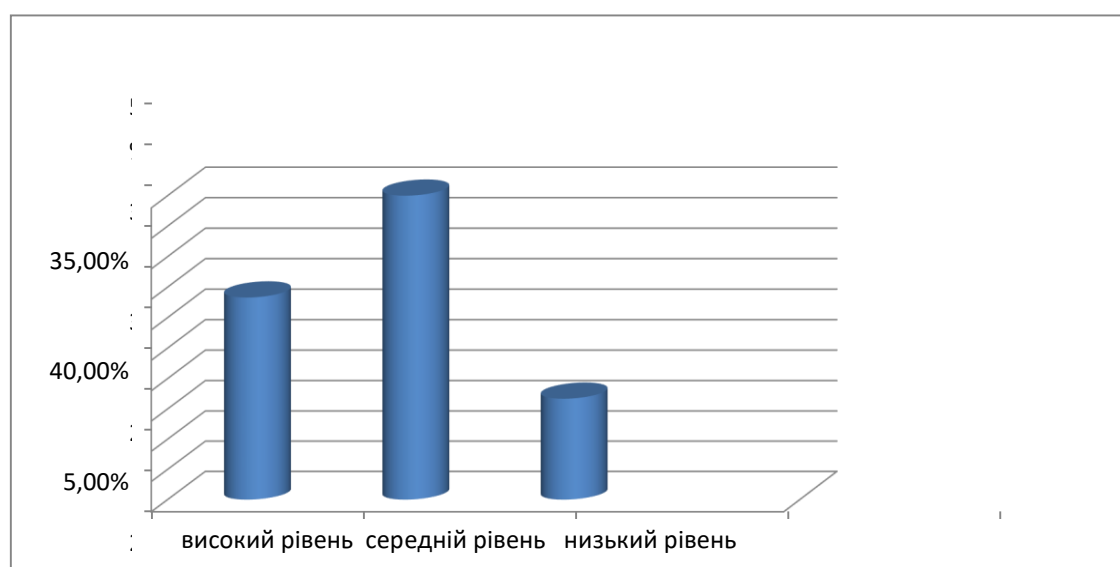

Рисунок 2.3. Дані, отримані за методикою «Продовжи казку»

Проведена діагностика показала недостатній рівень сформованості мотиваційної готовності дітей старшого дошкільного віку до школи, що потребує педагогічної уваги та впровадження різноманітних програм.

Досліджуючи емоційно-вольовий компонент ми отримали такі результати: кількісне співвідношення результатів завдань з картками за методикою «Обличчя» проведених у констатуючому та контрольному експериментах представлено в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7.

Динаміка дитячих інтересів у %

Діяльність		Перегляд телевізору	Гра	Малювання	Читання книги	Спорт	Прогулянка	Навчання.
Кі-сть виб. виб.	Експ. гр.	40%	46,7 %	53,3 %	20%	26,7 %	13,3%	20%
	Конт. гр ⁵	46,7 %	33,3 %	26,7%	26,7 %	-	33,3 %	13,3%
Кі-сть виб.	Експ. гр.	26,7 %	46,7 %	26,7 %	40%	46,7 %	60 %	33,3 %
Кі-сть виб.	Конт. гр	40%	26,7 %	33,3 %	33,3 %	20%	33,3 %	26,7 %

Таблиця 2.9.

Загальні результати сформованості готовності до шкільного навчання у дітей старшого дошкільного віку%

Рівень	ЕГ	КГ
Високий	18	5
Середній	65	50
Низький	17	39
Не сформований	0	6
$X^2 = 78,29$		

У ході аналізу даних виявлено, що 18% дітей експериментальних груп досягли високого рівня готовності до шкільного навчання.

На середній рівень вийшли 65% дошкільнят експериментальної групи та 50% у контрольній групі.

На низькому рівні залишилося 17% дітей експериментальної групи та 39%-контрольної.

ВИСНОВКИ

Таким чином проведене дослідження з формування готовності дітей до шкільного навчання компетентності дітей дошкільного віку дозволило зробити наступні висновки.

1. У ході роботи проведено теоретичне дослідження проблеми готовності дітей до шкільного навчання. Визначено складові готовності до шкільного навчання дошкільників. Вивчено дану проблему у нормативній базі дошкільної освіти. Визначено сутність понять «готовність до шкільного навчання». Визначено, що дошкільний вік – сензитивний період для розвитку багатьох здібностей, засвоєння знань і умінь. Навчання в дошкільному віці має яскраво виражену специфіку – воно тісно пов'язано з провідним видом діяльності – грою.

2. Аналіз сутності та змісту педагогічної роботи з формування готовності до шкільного навчання показав, що сутність педагогічної роботи полягає у формуванні інтелектуальної, емоційно-ціннісної, мотиваційної готовності а також компетентностей в умовах ЗДО. Зміст такої роботи полягає у розкритті перед дітьми багатогранного світу навчання у школі, та включає передачу дитині знань про наслідки нехтування навчанням. Визначено особливості підготовки до шкільного навчання.

3. Визначено критерії та показники сформованості готовності до школи у межах нашого дослідження. Проведено педагогічний експеримент, який включав констатувальний, формувальний та контрольний етапи. На констатувальному етапі оцінювання проводилось способом опитування дітей про здоровий спосіб життя та опитування батьків, проведенням з дітьми вправ на визначення знань про школу та визначалась сформованість напрямів шкільної підготовки. Паралельно проводилось спостереження за цікавістю та

поведінкою дітей до шкільного навчання. Бали за спостереження та опитування сумувались та підраховувалась загальна відсоткова оцінка рівня сформованості уявлень у дітей в експериментальній та контрольній групах. На основі виділених критеріїв здійснено оцінювальний зріз, на підставі якого визначено що рівень сформованості готовності до шкільного навчання потребує особливої педагогічної уваги. Розроблено та впроваджено у діяльність закладу дошкільної освіти педагогічну програму з формування готовності до шкільного навчання дітей дошкільного віку.

4. Впроваджено програму метою якої стало підвищення рівня сформованості готовності до шкільного навчання у дітей старшого дошкільного віку. Особливо цінним визначено нами застосування ігрового та діяльнісного підходу у процесі впровадження програми, технології «шість цеглинок» залучення батьків до спільної діяльності з дітьми.

Таким чином, мету роботи досягнуто, гіпотезу дослідження підтверджено. Гіпотезу дослідження, яка полягала у тому, покращення показників готовності до шкільного навчання дітей дошкільного віку забезпечується компетентнісним підходом в організації освітнього процесу, зокрема, за допомогою гри, залученням сім'ї до діяльності з дітьми, впровадженням спеціально розробленої програми– підтверджено, отже, мету роботи досягнуто.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні проблеми управління закладами освіти: Л. Келембет, О. Нижник, Г. Пониполяк. Івано-Франківськ: ІППО, 2002. 392 с.
2. Алексеєнко Т. Ф. Умови позитивної соціалізації дитини у сім'ї. Діти – батьки – сім'я. 2005. № 3. С. 5–12.
3. Андрианов М. Философия для детей в сказках и рассказах : пособие по воспитанию детей в семье и школе. Минск : Современное слово, 2003. 280 с.
4. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні : наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 р. № 33. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>. (дата звернення: 20.02.2021)
5. Богущ А. М. Наступність, перспективність, спадкоємність – складові неперервної освіти. *Дошкільне виховання*. 2001. № 11. С. 11-12.
6. Білан О. І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». Тернопіль : Мандрівець. 2017. 257 с. URL: https://f.osvita.city/file/57/Bilan_Programa_Ukrdoshkillja_2017.pdf. (дата звернення: 21.02.2021)
7. Бардин К. В. Подготовка ребенка к школе (психологические аспекты). Москва : Знание, 1983. 96 с.
8. Богущ А. М. Діти і соціум : особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Луганськ : Альма-матер, 2006. 808 с.
9. Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте. Санкт-Петербург : Питер, 2008. 400 с.
10. Ващенко Г. Виховний ідеал : підручник : в 2 т. Львів : Камула, 2006. Т. 1. 276 с.
11. Венгер А. Л. Венгер Л. А. Готов ли Ваш ребенок к школе? Москва : Ваклер, 1994. 112 с.
12. Веремій Л. Маленькі таємниці виховання дитини в українській родині.

Київ : ПоліграфКонсалтинг, 2004. 90 с.

13. *Вивчаємо світ навколо нас* : цікаві вправи для дітей 4-х років і старших / уклад. Ю. Каспарова. Харків : Ранок : Веста, 2005. 24 с.

14. *Виховуємо дитину разом* : добірка статей. *Психологічна газета*. 2006. № 23. С. 1-32.

15. *Возрастная и педагогическая психология* : хрестоматія / сост. : И. В. Дубровина, А. М. Прихожан, В. В. Зацепин. Москва : Академия, 1998. 253 с.

16. Волошина В. *Готуємо дитину до навчання в школі*. *Рідна школа*. 2003. № 6. С. 49-53.

17. Вьюнник В. О. *Підготовка дитини до школи. Розробки занять*. Київ : Основа, 2016. 304 с.

18. Гільбух Ю. З., Коробко С. Л., Кондратенко Л. О. *Визначення психологічної готовності дитини до шкільного навчання*. *Початкова школа*. 1988. № 7. С. 5-18.

19. Головань Н. О. *Вікові особливості дітей шестирічного віку та їх діагностика*. *Навчання і виховання шестирічних першокласників*. Київ, 1990. С. 52-67.

20. Гончаренко С. А., [Богуславська](#) Л. О., Кондратенко Н. О. *Визначення готовності дитини до шкільного навчання : методичні рекомендації*. Київ : Главник, 2000. 69 с.

21. Гословська І. Г., Скворцова С. О. *Формування позитивної мотивації навчання в молодших школярів на уроках математики*. *Наука і освіта*. 2000. № 6. С. 18-24.

22. *Готовність дитини до навчання* / упоряд. С. Д. Максименко, К. С. Максименко, О. П. Главник. Київ : Мікрос-СВС, 2003. 112 с.

23. *Джерело творчості дітей, або Дошкільнята-науковці* : добірка статей. *Дитячий садок (Шкільний світ)*. 2007. № 25-28. С. 1-95.

24. Дмитренко Л. *Виховання обдарованих дітей*. *Палітра педагога*. 2007.

№ 2. С. 13-15.

25. Дошкольная педагогика / под ред. В. М. Логвиной, П. Г. Семоруковой. Москва : Просвещение, 1988. 270 с.

26. Дубчак О. Дитина йде до школи : радощі й турботи. *Початкова школа*. 2003. № 4. С. 52-55.

27. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 338 с.

28. Ермолаева М. В. Психология развития. 3-е изд. Воронеж : МПСИ, НПО «МОДЭК», 2006. 376 с.

29. *Зав'язкін О.* Бондаренко О., Вострікова В. Граючи, розвиваємо увагу, пам'ять, уяву, логіку, мовлення : для дошкільнят, дбайливих батьків, працівників дошкіл. закл. : дітям 4-6 р. Донецьк : БАО, 2007. 176 с.

30. Занюк С. Психология мотивации. Киев : Эльга-Н; Ника-Центр, 2001. 351 с.

31. Запорожец А. В. Интеллектуальная подготовка детей к школе. *Дошкольное воспитание*. 1977. № 10. С. 12-13.

32. Запорожец А. В. Педагогические и психологические проблемы всестороннего развития и подготовки детей к школе. *Дошкольное воспитание*. 1977. № 10. С. 45-49.

33. Ілляшенко Т. Про готовність дітей до шкільного навчання. *Початкова школа*. 2002. № 3. С. 69-71.

34. *Короткий В.* Психология для родителей. Москва : Айрис-Пресс, 2004. 254 с.

35. *Кравченко Т., Хромова О.* Сімейне виховання та його технології : студії : родинна педагогіка. *Учитель*. 2000. № 1-3. С. 17-21.

36. Кривоніс М. Л., Дроботій О. Л. Школа майбутніх відмінників. Психологічні заняття з підготовки дітей до навчання в школі. Харків : Ранок, 2016. 176 с.

37. *Кривопишина О.* Сім'я як мікрочинник творчої особистості.

Обдарована дитина. 2007. № 7. С. 60-63.

38. Кулик В. Г. Наступає пора готувати дітей до школи. *Журнал для батьків*. 2001. № 1. С. 12-13.

39. Ліщинська Л. Щоб діти йшли до школи залюбки. *Початкова школа*. 1999. № 3. С. 3-4.

40. *Ліщук В.* Материнська школа. Щоб усі діти були щасливими. Чернівці : Наші книги, 2003. 192 с.

41. *Луценко І.* Розвиваємо мовлення і спілкування : книга для дитини від 3 до 6 р. Київ : Аконіт, 2006. 66 с.

42. Малихіна О. В. Особливості мотивації учіння дітей молодшого шкільного віку. *Початкова школа*. 2002. № 7. С. 50-53.

43. Марочко Г. [Педагогічні](#) погляди В.Сухомлинського на підготовку дітей до школи в родині. *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. 2002. № 5. С. 332-335.

44. Матюхіна М. В. Мотивация учения младших школьников. Москва : Педагогика, 1984. 144 с.

45. *Мислимо граючи* : посібник для дітей віком від 5 років / худож. Є. Перепелиця. Харків : Ранок, 2007. 32 с.

46. *Музика О.,* Портницька Н. Розвиток творчої спрямованості особистості в дошкільному віці. *Обдарована дитина*. 2007 № 7. С. 50-55.

47. Нижегородцева Н. В., Шадриков В. Д. Психолого-педагогическая готовность ребенка к школе. Москва : Владос, 2001. 256 с.

48. *Никитин Б.* Интеллектуальные игры. Москва : Лист Нью, 2001. 186 с.

49. Овчарова Р. В. Технологии практического психолога образования. Москва : Творческий центр, 2000. 320 с.

50. Овчарук О. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти. *Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики*. Київ, 2003. С. 13-39.

51. *Олексієнко Л.* Вчимося рахувати. Київ : Країна Мрій, 2007. 47 с.

52. Особенности психического развития детей 6 – 7- летнего возраста / под ред. Д. Б. Эльконина, А. Л. Венгера. Москва : Педагогика, 1988. 136 с.

53. *Пишемо граючи* : посібник для дітей віком від 5 років / худож. Є. Перепелиця. Харків : Ранок, 2007. 32 с.

54. [Підготовка дітей до школи](#) в сім'ї / ред. і упоряд. В. К. Котирло. Київ : Радянська школа, 1974. 180 с.

55. *Підготовка до письма*: техніка малювання лінії, дрібна моторика, передача образу : навч. підруч. для дітей 5-6 р. / уклад. Н. Натанова. Харків : Ранок, 2007. 16 с.

56. *Піддядчий М.* Виховання і розвиток дітей засобами праці. *Трудова підготовка в закладах освіти.* 2007. № 3. С. 6-9.

57. Пльбух Ю. З., Коробко С. Л., Кондратенко Л. О. Визначення психологічної готовності дитини до шкільного навчання. *Початкова школа.* 1988. № 7. С. 62-70.

58. Побірченко Н. Родинна [педагогіка](#) В. Сухомлинського про підготовку дитини до школи. *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.* 2002. № 5. С. 300-303.

59. Покроєва Л. Проблеми підготовки до навчання шестилітніх першокласників. *Початкова школа.* 2003. № 1. С. 7-9.

60. Психологічна готовність шестирічної дитини до школи / упоряд. К. Муліка. Полтава : ПОППО, 2008. 84 с.

61. Про дошкільну освіту: Закон України від 11.07.2001 р. № 2628-III. Редакція від 01.01.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>.

62. *Рахуємо граючи* : посібник для дітей віком від 5 років / худож. Є. Перепелиця, О. Черепанов. Харків : Ранок, 2007. 32 с.

63. *Рацул А.* Педагогічні умови родинно-сімейного виховання дітей. *Рідна школа.* 2007. № 4. С. 53-56.

64. Розвиток пізнавальних процесів дитини / упоряд. С. Д. Максименко, В. Ф. Маценко, О. П. Главник. Київ : Мікрос-СВС, 2003. 112 с.

65. Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації освітньої політики. Київ: К.І.С., 2013. 207 с.
66. Сарабейська М. Виховання дітей у сім'ї. *Розкажіть онуку*. 2006. № 21-22. С. 107-111.
67. Сергеев В. П. Психолого-педагогические теории и технологии начального образования. Москва : Академия, 2002. 143 с.
68. Сорочан Т. Співтворчість – одна з ознак технології науковометодичного супроводу. *Активізація творчого потенціалу учнівської молоді в контексті глобалізації освіти* : матер. наук.-практ. конф. 2012. С. 34-40.
69. Сохань Л. В., Єрмакова І. Г., Життєва компетентність особистості : наук.-метод. посіб. Київ : Богдана, 2003. 222 с.
70. Соціалізація дітей в комплексі «школа – дитячий садок» : праця в природі. *Соціалізація особистості* / за ред. А. Й. Капської. Київ : НПУ, 1999. Вип. 2. С. 77-93.
71. Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка. Київ : Радянська школа, 1978. 263 с.
72. *Тести для дітей : чи готова дитина до школи?* / авт.-упоряд. М. Ільїна, Л. Парамонова, Н. Головнєва. Київ : Школа, 2003. 336 с.
73. Цукерман Г. А., Поливанова Н. К. Введение в школьную жизнь. Томск : Пеленг, 1996. 160 с.
74. Черепаня Н. І. Реалізація принципу наступності дошкільної та початкової освіти. *Педагогічний альманах*. 2011. Вип. 9. С. 68-74.
75. Pyle A., Daniells E. A continuum of play-based learning: The role of the teacher in play-based pedagogy and the fear of hijacking play. *Early Education and Development*. 2017. № 28 (3). 274-289.
76. Zosh J. M., Hopkins E.J., Jensen H., Liu C., Neale D., Hirsh-Pasek K., Solis S.L., & Whitebread D. Learning through play: A review of the evidence. White paper. The LEGO Foundation. 2017. 40 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Педагогічна програма з формування готовності дітей до шкільного навчання

Пояснювальна записка

Програма розроблена з урахуванням сучасних методичних підходів до відбору змісту та технології освітнього процесу в закладах дошкільної освіти.

Мета програми: сформувати готовність дітей старшого дошкільного віку до шкільного навчання.

Програма призначена для роботи з дітьми 5-6 років, термін реалізації – один навчальний рік. У програмі запропоновані декілька блоків та етапів формування готовності дітей до шкільного навчання.

У роботі над впровадженням програми беруть участь: медичні працівники, інструктор з фізкультури, психолог, музичний керівник, що надають індивідуальну психолого-педагогічну, медичну та валеологічну підтримку дітям.

ЕТАП 1. Запропонована добірка матеріалів допоможе дитині тренувати навички рахунку до 10-ти, визначати цифри і числа до 10, писати їх. Також дитина зможе ознайомитись з поняттям «слово», «речення», навчиться самостійно складати речення із запропонованих слів. Це дасть можливість вправляти дитині у складанні поширених, складних речень, узгоджувати слова у реченнях. Крім цього, ваша дитина ознайомиться з голосними звуками та їх буквеним позначенням, навчиться їх писати. Матеріали з логіки допоможуть поглибити знання про геометричні фігури, розвивати логічне мислення та навички просторового орієнтування.

МОВА ТА ЧИТАННЯ Слово. Речення. Порядок слів у реченні	МАТЕМАТИКА Число і цифра	ПИСЬМО Ознайомлення із звуками та буквами	ЛОГІКА Геометричні фігури
<ul style="list-style-type: none"> • Відновлюємо порядок слів у реченні № 1 • Відновлюємо порядок слів у реченні № 2 • Відновлюємо порядок слів у реченні № 3 • Відновлюємо порядок слів у реченні № 4 	<ul style="list-style-type: none"> • Наочно вивчаємо цифри та числа: «один» • Наочно вивчаємо цифри та числа: «два» • Наочно вивчаємо цифри та числа: «три» • Наочно вивчаємо цифри та числа: «чотири» • Наочно вивчаємо цифри та числа: «п'ять» • Наочно вивчаємо цифри та числа: «шість» • Наочно вивчаємо цифри та числа: «сім» • Наочно вивчаємо цифри та числа: «вісім» • Наочно вивчаємо цифри та числа: «дев'ять» • Наочно вивчаємо цифри та числа: «десять» 	<ul style="list-style-type: none"> • Написання літери А • Склади літеру «А» • Учимо велику та рядкову літеру А • Написання літери О • Учимо літеру «О» • Розмалюй літеру «О» • Український алфавіт: відшукай літеру «О» • Написання літери У • Український алфавіт: відшукай літеру «У» • Розмалюй літеру «У» 	<ul style="list-style-type: none"> • Додай відсутню частину до кола • Половинка до половинки №4 • Додай відсутню частину до трикутника • Половинка до половинки №1 • Додай відсутню частину до прямокутника • «Прямокутники»: тренуємо увагу та логіку • Додай відсутню частину до квадрата • Квадрат або трикутник • Скільки кубів? <p>Розвиваємо логічне мислення</p>

Етап 2. Подані матеріали підібрані таким чином, щоб дитина могла у невимушеній і цікавій формі розширити свій світогляд про навколишній світ, самостійно складала розповіді та відповідала на запитання. Також ці матеріали допоможуть дитині оволодіти навичками усного рахунку, вона навчиться порівнювати і класифікувати групи предметів, визначати відмінності і заходити подібність. Матеріал спрямований на розвиток у дитини зорового сприймання, уваги та пам'яті, а також сприятиме розвитку зв'язного мовлення.

МОВА ТА ЧИТАННЯ Вчимося добирати слова	МАТЕМАТИКА Пишемо і рахуємо	ПИСЬМО Ознайомлення із звуками та буквами	ЛОГІКА Порівняння. Класифікація
<ul style="list-style-type: none"> • Малюнок, питання, ознака: класифікуємо предмети • Кошик з одягом: будуємо словосполучення та розмальовуємо • Матеріали предметів: розподіляємо слова • Про що йдеться №1: тварини • Про що йдеться №2: рослини, плоди • Про що йдеться №3: казкові персонажі • Про що йдеться №4: техніка, транспорт • Про що йдеться №7: одяг 	<ul style="list-style-type: none"> • Пишемо та рахуємо: учимо цифру «один» • Пишемо та рахуємо: учимо цифру «два» • Пишемо та рахуємо: учимо цифру «три» • Пишемо та рахуємо: учимо цифру «чотири» • Пишемо та рахуємо: учимо цифру «п'ять» • Пишемо та рахуємо: учимо цифру «шість» • Пишемо та рахуємо: учимо цифру «сім» • Пишемо та рахуємо: учимо цифру «вісім» • Пишемо та рахуємо: учимо цифру «дев'ять» • Пишемо та рахуємо: учимо число «десять» 	<ul style="list-style-type: none"> • Написання літери Е • Український алфавіт: відшукай літеру «Е» • Учимо літеру «Е» • Написання літери И • Український алфавіт: відшукай літеру «И» • Розмалюй літеру «И» (український алфавіт) • Написання літери І • Учимо літеру «І» • Український алфавіт: відшукай літеру «І» 	<ul style="list-style-type: none"> • Знайди пару (розвиваємо логіку) №1 • Знайди схожі предмети • Уважний пастух. Рахуємо та порівнюємо • Прибираємо галявину, сортуємо сміття • Весна: знайди відмінності та розмалюй • Літо: знайди відмінності та розмалюй • Осінь: знайди відмінності та розмалюй • Зима: знайди відмінності та розмалюй

Етап 3. Матеріали, дозволяють дитині опанувати навичками поскладового читання, ознайомлять із складом числа у межах 10 та сприятимуть розвитку вмінь дитині розрізняти голосні звуки і літери. Крім цього, дитина матиме змогу ознайомитись із новим, цікавим видом завдань – лабіринтом, виконання якого допоможе вправляння у координації рухів очей і руки, мисленню, уяви, пам'яті, а розмальовування фігур сприятиме розвитку графомоторних навичок.

МОВА ТА ЧИТАННЯ Читаємо по складах	МАТЕМАТИКА Рахунок у межах 10	ПИСЬМО Розрізнення звуків та літер	ЛОГІКА Форма
---	--	---	-------------------------------

МОВА ТА ЧИТАННЯ Читаємо по складах	МАТЕМАТИКА Рахунок у межах 10	ПИСЬМО Розрізнення звуків та літер	ЛОГІКА Форма
<ul style="list-style-type: none"> • Читаємо по складах: завдання №1 • Читаємо по складах: завдання №2 • Читаємо по складах: завдання №3 • Читаємо по складах: завдання №4 • Читаємо по складах: завдання №5 • Читаємо по складах: завдання №6 • Читаємо по складах: завдання №7 • Читаємо по складах: завдання №8 • Читаємо по складах: завдання №9 • Читаємо по складах: завдання №10 • Читаємо по складах: завдання №11 • Читаємо по складах: завдання №12 	<ul style="list-style-type: none"> • Порахуй свійських тварин • Порахуй тварин: птахи • Порахуй великих тварин • Порахуй лісових тварин • Порахуй тварин: комахи • Числа по порядку №1: послідовний рахунок від 1 до 10 • Складаємо печиво та вчимося рахувати до 10-ти • Числовий лабіринт №1: цифри від 1 до 10 • Числовий лабіринт №3: цифри від 1 до 10 • Розташовуємо числа від меншого до більшого 	<ul style="list-style-type: none"> • Розрізняємо голосні звуки та літери №1 (А, О, У, І, Е, Й) • Розрізняємо голосні звуки та літери №2 (А, О, У, І, Е, Й) • Розрізняємо голосні звуки та літери №3 (А, О, І, Й) • Розрізняємо голосні звуки та літери №4 (А, О, У, І, Й) 	<ul style="list-style-type: none"> • Додай відсутню частину до п'ятикутника • Додай відсутню частину до ромба • Додай відсутню частину до трапеції • «Квадрати»: тренуємо увагу та логіку • Рахуємо геометричні фігури №1 • Розмальовуємо геометричні фігури • Лабіринт «Геометричні фігури»: шестикутник

Етап 4. Подані матеріали допоможуть дитині вправлятися у навичках рахунку, який вона зможе супроводжувати коментуванням, дозволять опанувати вміннями розрізняти і порівнювати множини предметів, ознайомитись з голосними звуками і буквами. Також дитина зможе у цікавій грі навчитись складати слова, починаючи від трибуквених і переходячи до більш

складних слів. Це дозволить розвивати зорову увагу, сприятиме розвитку пам'яті та мислення.

МОВА ТА ЧИТАННЯ Збери слово	МАТЕМАТИКА Порахуй і намалюй	ПИСЬМО Ознайомлення з приголосними звуками та буквами	ЛОГІКА Множини
<ul style="list-style-type: none"> • Збери слово «лев»: легкий рівень • Збери слово «миша»: легкий рівень • Збери слово «риба»: легкий рівень • Збери слово «сова»: легкий рівень • Збери слово «груша»: середній рівень • Збери слово «зебра»: середній рівень • Збери слово «лимон»: середній рівень • Збери слово «цукерка»: складний рівень • Збери слово «бегемот»: складний рівень 	<ul style="list-style-type: none"> • Цікава математика: порахуй і домалюй • Рахунок до 10: малюємо вікна в будиночках • Учимося рахувати до десяти: розмальовка • Скільки однакових малюнків: рахуємо сніговиків • Скільки однакових малюнків: рахуємо диких тварин • Вивчаємо цифру «5» • Вивчаємо цифру «7» • Вивчаємо цифру «8» • Вивчаємо цифру «9» 	<ul style="list-style-type: none"> • Написання літери Б • Український алфавіт: відшукай літеру «Б» • Розмалюй літеру «Б» (український алфавіт) • Написання літери П • Учимо літеру «П» (українська абетка) • Український алфавіт: відшукай літеру «П» • Написання літери М • Український алфавіт: відшукай літеру «М» • Розмалюй літеру «М» (український алфавіт) • Написання літери Н • Український алфавіт: відшукай літеру «Н» • Розмалюй літеру «Н» (український алфавіт) 	<ul style="list-style-type: none"> • Вивчаємо поняття однини і множини • Рахуємо лимони й тренуємо увагу • Рахуємо груші й тренуємо увагу • Рахуємо жолуді й тренуємо увагу • Рахуємо гранати й тренуємо увагу • Рахуємо малину й тренуємо увагу • Рахуємо яблука й тренуємо увагу

Етап 5. Запропоновані матеріали допоможуть дитині навчитись рахувати предмети у межах 10, виділяти частину від цілого і розвивати зв'язне мовлення під час виконання завдань на уважність. Виконання цих завдань дозволить розвинути у дитини логічне мислення, покращить розвиток дрібної моторики, збагатить словниковий запас.

МОВА ТА ЧИТАННЯ Розвиток зв'язного мовлення	МАТЕМАТИКА Порівняння чисел між предметними множинами	ПИСЬМО Ознайомлення з приголосними звуками та буквами	ЛОГІКА Величина. Частина і ціле
<ul style="list-style-type: none"> • Кумедні картинки: аналізуємо помилки № 1 • Кумедні картинки: аналізуємо помилки № 2 • Кумедні картинки: аналізуємо помилки № 3 • Кумедні картинки: аналізуємо помилки № 4 • Кумедні картинки: аналізуємо помилки № 5 • Кумедні картинки: аналізуємо помилки № 6 • Кумедні картинки: аналізуємо помилки № 7 • Кумедні картинки: аналізуємо помилки № 8 	<ul style="list-style-type: none"> • У кого більше №1 (рахунок до 7) • У кого більше №2 (рахунок до 5) • У кого більше №3 (рахунок до 9) • У кого більше №5 (рахунок до 6) • У кого більше №8 (рахунок до 8) • У кого більше №7 (рахунок до 6) • У кого більше №6 (рахунок до 9) • У кого більше №4 (рахунок до 11) 	<ul style="list-style-type: none"> • Написання літери Т • Український алфавіт: відшукай літеру «Т» • Учимо літеру «Т» (українська абетка) • Написання літери Д • Учимо велику та рядкову літеру Д (українська абетка) • Український алфавіт: відшукай літеру «Д» • Написання літери К • Український алфавіт: відшукай літеру «К» • Учимо літеру «К» (українська абетка) • Написання літери Х • Український алфавіт: відшукай літеру «Х» • Учимо літеру «Х» (українська абетка) • Написання літери Г • Український алфавіт: відшукай літеру «Г» • Відтворюємо українські літери Г, І, Д • Написання літери І • Розмальовуємо за літерою «І» (українська абетка) • Український алфавіт: відшукай літеру «І» 	<ul style="list-style-type: none"> • Цікава математика: визначаємо вагу тварин • Веселе сортування: високі та низькі • «Барвисте рахування»: вчимося позитивно • Розрізняємо велике та маленьке зображення • Частина цілого: тренуємо логіку й увагу № 1 • Частина цілого: тренуємо логіку й увагу № 2 • Частина цілого: тренуємо логіку й увагу № 3

Етап 6. Представлені матеріали спрямовані на розвиток у дитини навичок читання, навичок порівняння, послідовного рахунку, що сприятимуть розвитку уваги та довільного запам'ятовування. Дитина продовжить ознайомлюватись із

голосними звуками та буквами, навчитися заходити однакові предмети та діяти за інструкцією.

МОВА ТА ЧИТАННЯ Читаємо слова	МАТЕМАТИКА Більше, менше, порівню	ПИСЬМО Ознайомлення з приголосними звуками та буквами	ЛОГІКА Знаходження за аналогією
<ul style="list-style-type: none"> • Вибери правильне слово №1 (розвиток навичок читання) • Вибери правильне слово №2 (розвиток навичок читання) • Вибери правильне слово №3 (розвиток навичок читання) • Вибери правильне слово №4 (розвиток навичок читання) • Вибери правильне слово №5 (розвиток навичок читання) • Вибери правильне слово №6 (розвиток навичок читання) • Вибери правильне слово №7 (розвиток навичок читання) • Вибери правильне слово №8 (розвиток навичок читання) • Розмальовка «Слова» №1 (кішка) 	<ul style="list-style-type: none"> • Порахуй та порівняй №1: числа від 1 до 5 • Рахуємо уважно: глибоке море • Рахунок до 10: скільки малюнків? • Рахуємо правильно № 1: рахунок в межах 10 • Рахуємо правильно № 2: рахунок в межах 10 • Рахуємо правильно № 3: рахунок в межах 10 	<ul style="list-style-type: none"> • Написання літери В • Український алфавіт: відшукай літеру «В» • Літери української абетки - В, Ж, Е • Написання літери Ф • Український алфавіт: відшукай літеру «Ф» • Розмалюй літеру «Ф» (український алфавіт) • Написання літери С • Учимо літеру «С» (українська абетка) • Український алфавіт: відшукай літеру «С» • Написання літери З • Український алфавіт: відшукай літеру «З» • Учимо літеру «З» (українська абетка) • Написання літери Ц • Учимо літеру «Ц» (українська абетка) • Український алфавіт: відшукай літеру «Ц» 	<ul style="list-style-type: none"> • Вчимося міркувати за аналогією №1 • Вчимося міркувати за аналогією №4 • Знайди схожі предмети №1 • Знайди схожі предмети №2 • Знайди схожі предмети №3 • З'єднуємо половинки фруктів та ягід №1

Етап 7. Представлені матеріали, які допоможуть дитині оволодіти навичками діалогічного мовлення, сприятимуть тренуванню у навичках монологічного мовлення, розвиватимуть уяву дитини. Також надано цікавий матеріал вправлення у практичних навичках додавання – під час зважування, що дасть дитині можливість самостійно визначати необхідне число і скласти приклади. Це стане у нагоді для закріплення вмінь виконання математичних операцій.

<p>МОВА ТА ЧИТАННЯ Створюємо комікси. Розвиток діалогічного мовлення</p>	<p>МАТЕМАТИКА Склад числа у межах 10</p>	<p>ПИСЬМО Ознайомлення з приголосними звуками та буквами</p>	<p>ЛОГІКА Орієнтування в просторі</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Створюємо комікси №1 • Створюємо комікси №2 • Створюємо комікси №3 • Створюємо комікси №4 • Створюємо комікси №5 • Створюємо комікси №6 • Створюємо комікси №7 • Створюємо комікси №8 	<ul style="list-style-type: none"> • Зрівняй ваги: додавання №1 • Зрівняй ваги: додавання №2 • Зрівняй ваги: віднімання №3 • Рахуємо до десяти розкладаючи полуниці • Сонечка №1: учимось рахувати до десяти • Отримай число «10» • Невідомі доданки №1: сума 10 	<ul style="list-style-type: none"> • Написання літери Ш • Учимо літеру «Ш» (українська абетка) • Український алфавіт: відшукай літеру «Ш» • Написання літери Ж • Учимо літеру «Ж» (українська абетка) • Літери української абетки - В, Ж, Е • Написання літери Ч • Учимо літеру «Ч» (українська абетка) • Український алфавіт: відшукай літеру «Ч» • Написання літери Щ • Український алфавіт: відшукай літеру «Щ» • Учимо літеру «Щ» (українська абетка) 	<ul style="list-style-type: none"> • Яскраві бантики: ліворуч чи праворуч? • Великодній лабіринт: тренуємо увагу • Тварини: хто куди дивиться? Визначаємо напрямок • Тематичний лабіринт до Дня Матері • Де знаходиться бегемотик? Визначаємо розміщення • Веселі долоньки: розрізняємо ліві та праві • Орієнтуємось у просторі №3 (вгору-вниз)

Етап 8. Подані завдання дозволять дитині вдосконалювати навички читання і письма, сприятимуть розвитку уваги та пам'яті. Також дитина зможе покращити свої навички порядкової лічби у межах 10, просторового орієнтування, слухового сприймання. Дитина зможе розвивати свої вміння, систематизуючи групи предметів, розвиватиме дрібну моторику.

МОВА ТА ЧИТАННЯ Пропуски в словах: письмо і читання	МАТЕМАТИКА Порядкова лічба	ПИСЬМО Ознайомлення з приголосними звуками та буквами	ЛОГІКА Систематизація
<ul style="list-style-type: none"> • Пропуски в словах №1: пишемо друковані літери А, Е, О, Ю, Я • Пропуски в словах №2: пишемо друковані літери И, І, О, У, Ю, Я • Пропуски в словах №3: пишемо друковані літери Є, И, І, Ї, О • Пропуски в словах №4: пишемо друковані літери В, Г, Ґ, Д, Й, Р, Т • Пропуски в словах №5: пишемо друковані літери Ж, К, Л, М, Р, Ф, Ш • Пропуски в словах №6: пишемо друковані літери Б, Д, З, Н, П, Р • Пропуски в словах №7: пишемо друковані літери К, С, Т, Х, Ц • Пропуски в словах №7: пишемо друковані літери К, С, Т, Х, Ц • Пропуски в словах №8: пишемо друковані літери К, Х, Ч, Ш, Щ 	<ul style="list-style-type: none"> • Розмалюй за інструкцією (метелики та кульки) • Розмалюй за інструкцією (будинки та книги) • Розмалюй за інструкцією (чашки та чайники) • Розмалюй за інструкцією (троянди та зошити) • Розмалюй за інструкцією (шапки та шкарпетки) • Розмалюй за інструкцією (гусениці та хамелеони) • Розмалюй за інструкцією (олівці та подушки) • Розмалюй за інструкцією (халати та фени) 	<ul style="list-style-type: none"> • Написання літери Л • Відтворюємо українські літери Л, М, Н • Український алфавіт: відшукай літеру «Л» • Розмалюй літеру «Л» (український алфавіт) • Написання літери Р • Учимо літеру «Р» (українська абетка) • Український алфавіт: відшукай літеру «Р» • Відтворюємо українські літери О, П, Р • Написання літери Й • Учимо літеру «Й» (українська абетка) • Відтворюємо українські літери Ї, Й, К • Український алфавіт: відшукай літеру «Й» 	<ul style="list-style-type: none"> • Який малюнок наступний № 1 • Веселе сортування: дикі та домашні тварини • Сортуємо на «холодне» і «гаряче» • Їстівне, неїстівне. Аналізуємо об'єкти навколишнього світу. • Тварини. Хто де живе? • Який малюнок наступний № 3

МОВА ТА ЧИТАННЯ Пропуски в словах: письмо і читання	МАТЕМАТИКА Порядкова лічба	ПИСЬМО Ознайомлення з приголосними звуками та буквами	ЛОГІКА Систематизація
<ul style="list-style-type: none"> Пропуски в словах №9: пишемо друковані літери Е, И, О, Ь 			

Етап 9. Виконуючи подані завдання, дитина навчиться визначати порядок складання розповіді та обґрунтовувати свою відповідь, покращить навички виконання математичних операцій на додавання і віднімання, розвиватиме логічне мислення та увагу. В цікавій та невимушеній формі дитина навчиться визначати час, що в подальшому дозволить їй самостійно планувати свій день.

МОВА ТА ЧИТАННЯ Складаємо розповідь за серією малюнків	МАТЕМАТИКА Додавання і віднімання в межах 10	ПИСЬМО Ознайомлення з йотованими звуками та буквами. М'який знак	ЛОГІКА Орієнтування в часі
<ul style="list-style-type: none"> Розповідь у картинках: тренуємо логіку №1 Розповідь у картинках: тренуємо логіку №2 Розповідь у картинках: тренуємо логіку №3 Розповідь у картинках: тренуємо логіку №4 Розповідь у картинках: тренуємо логіку №5 Розповідь у картинках: тренуємо логіку №6 Розповідь у 	<ul style="list-style-type: none"> Знайди однакові відповіді: додавання в межах 10 Знайди однакові відповіді: віднімання в межах 10 Математичні пазли: додаємо в межах 10 Барвіста арифметика №1 Барвіста арифметика №2 Барвіста арифметика №3 Арифметична траса №1: додавання та віднімання в межах 10 Арифметична траса №2: додавання та віднімання в межах 10 Учимося додавати наочно №1 (в межах 10) 	<ul style="list-style-type: none"> Написання літери Є Український алфавіт: відшукай літеру «Є» Розмалюй літеру «Є» (український алфавіт) Написання літери І Український алфавіт: відшукай літеру «І» Учимо літеру «І» (українська абетка) Написання літери Ю Український алфавіт: відшукай літеру «Ю» Учимо літеру «Ю» (українська абетка) Написання 	<ul style="list-style-type: none"> Головоломка «Зашифрований тиждень» Вивчаємо дні тижня Вивчаємо місяці й пори року Учимося визначати час за годинником Визначаємо час: завдання №1 Визначаємо час: завдання №9 Визначаємо час: завдання №14 Доміно часу: учимося граючись Вивчаємо чотири частини доби (хлопчик) Вивчаємо чотири частини доби (дівчинка)

МОВА ТА ЧИТАННЯ Складаємо розповідь за серією малюнків	МАТЕМАТИКА Додавання і віднімання в межах 10	ПИСЬМО Ознайомлення з йотованими звуками та буквами. М'який знак	ЛОГІКА Орієнтування в часі
картинках: тренуємо логіку №7 <ul style="list-style-type: none"> Розповідь у картинках: тренуємо логіку №8 		літери Я <ul style="list-style-type: none"> Український алфавіт: відшукай літеру «Я» Розмалюй літеру «Я» (український алфавіт) Написання літери Ї Український алфавіт: відшукай літеру «Ї» Учимо літеру «Ї» (українська абетка) 	

Етап 10. Цей блок завдань допоможе дитині удосконалити навички поскладового читання та ознайомить її із різновидом народного фольклорного жанру – прислів'ями, дасть можливість вправлятися у вмінні розрізняти звуки та букви, вправлятися у написанні друкованих літер, покращити та закріпити математичні навички додавання й порівняння величин і чисел в ігровій і наочній формі. Також дитина матиме можливість покращити свої навички у класифікації та систематизації різних груп предметів, розвиватиме мовлення, пам'ять та увагу.

МОВА ТА ЧИТАННЯ Читаємо по складах	МАТЕМАТИКА А Грошові одиниці	ПИСЬМО Розрізнення звуків та літер	ЛОГІКА Класифікація
<ul style="list-style-type: none"> Читаємо прислів'я по складах № 1 (українська мова) Читаємо прислів'я по складах № 2 (українська мова) Читаємо прислів'я по складах № 3 (українська мова) Читаємо прислів'я по складах 	<ul style="list-style-type: none"> Учимося рахувати гроші № 1 Учимося рахувати гроші № 2 Учимося рахувати гроші № 5 Учимося рахувати гроші № 	<ul style="list-style-type: none"> Пропуски в словах №2: пишемо друковані літери И, І, О, У, Ю, Я Пропуски в словах №3: пишемо друковані літери Є, И, І, О Пропуски в словах №4: пишемо друковані літери В, Г, І, Д, Й, Р, Т Пропуски в словах №5: пишемо друковані 	<ul style="list-style-type: none"> Знайди схожі предмети №1 Вивчаємо професії: кухар, пожежник, лікар Знайди пари: розмальовуємо рукавиці Веселе сортування: пори року

МОВА ТА ЧИТАННЯ Читаємо по складах	МАТЕМАТИК А Грошові одиниці	ПИСЬМО Розрізнення звуків та літер	ЛОГІКА Класифікація
№ 4 (українська мова) • Читаємо прислів'я по складах № 5 (українська мова) • Читаємо прислів'я по складах № 6 (українська мова) • Читаємо прислів'я по складах № 7 (українська мова)	6 • Учимося рахувати гроші № 9 9 • Учимося рахувати гроші № 10 10 • Учимося рахувати гроші № 11 11	літери Ж, К, Л, М, Р, Ф, Ш • Пропуски в словах №6: пишемо друковані літери Б, Д, З, Н, П, Р • Пропуски в словах №7: пишемо друковані літери К, С, Т, Х, Ц • Пропуски в словах №8: пишемо друковані літери К, Х, Ч, Ш, Щ • Пропуски в словах №9: пишемо друковані літери Е, И, О, Ї	• «Пара без пари» № 1: тренуємо увагу • Сортуюмо за категоріями «зима» і «літо»

Блок програми підготовки дошкільнят до школи з урахуванням та орієнтацію на навчальних програми НУШ

Читання та грамота	-Вивчити голосні звуки; - навчитися читати прості склади (приголосний+голосний) - вивчати 1 букву за 1 урок (за робочим зошитом Супутник букваря В.Федієнка); -розрізняти поняття буква та звук; -розуміти поняття «слово» та «речення»; - схеми слів; -намагатися написати (відтворити слова друкованими літерами); -робити та розуміти звуко-буквенний аналіз; - розрізняти : слова назви, слова дії та слова ознаки; - Читати цілісно (не за складами).	30 ХВ
Письмо	-Навчитися правильної постави при письмі та правильному положенню зошита, а також правильно тримати ручку; - навчитися писати елементи рукописних букв; -навчитися писати великі та малі букви в правильному зошиті та правильній лінійці (зберігаючи правильний нахил та висоту); -ознайомитися з основними видами з'єднань; - навчитися писати буквені диктанти.	20 ХВ
Дитина і суспільство	-Познайомти дитинку «з собою»	15 ХВ

	<ul style="list-style-type: none"> - Родинне дерево; - Україна та її символіка - Основи гігієни та здоров'я - Навчити складати розповідь за картинкою; - Слухання та переказ українських народних казок та повчальних оповідань за В. Сухомлинським. 	
Математика	<ul style="list-style-type: none"> -Вивчити прямий та зворотній рахунок до 10; - вчитися впізнавати числа; - поняття вліво-вправо/вверх-вниз, спереду,ззаду і т д.; - арифметичні знаки. Поняття додавання та віднімання; - складання танграму; - письмо чисел; - геометричні фігури (основні правила); - порівняння чисел; - розуміння утворення числа; - робота з лінійкою; -поняття «задача»; - числові диктанти, обчислення прикладів та вирішення задач. 	30 ХВ
Логіка	<ul style="list-style-type: none"> вміти вирізняти дні тижня,пори року; - розуміти та вміти спостерігати за природою та погодою; -вирізняти тварин (свійські,дикі,домашні); - систематизувати ,аналізувати , вправи на вибірковість уваги, формування цілісного з частин. 	15 ХВ